

דור התנ"ך

**מערכי שיעור לשיח מפקדים
על ערכי רוח צה"ל והתנ"ך**

תורה
נביאים
כתובים

ענף הזהות והתודעה היהודית מדור תורה והדרכה

מעודכן דצמבר 2019 | חשוון התש"ף

בחוברת זו הושקעו מאמצים רבים על מנת לתת מענה לפעולה החינוכית בנושא הזהות והתודעה היהודית בצה"ל.
נשמח לקבל התייחסות, הערות והארות על מנת ללמוד ולשפר את המענה.

tumidf@gmail.com

תוכן עניינים

7..... אברהם אבינו ערך השליחות.

15..... רחל אימנו ערך אהבת המולדת.

23..... דבורה הנביאה ערך הדבקות במשימה וחתיירה לניצחון.

31..... גדעון השופט ערך הדוגמה האישית.

39..... יונתן ונושא כליו ערך הדבקות במשימה וחתיירה לניצחון.

47..... דוד ויהונתן ערך הרעות.

55..... אסתר המלכה ערך האחריות.

רוח צה"ל

צבא ההגנה לישראל הוא צבאה של מדינת ישראל. צה"ל פועל בכפיפות לרשויות השלטון האזרחי הדמוקרטי ולחוקי המדינה. מטרת צה"ל היא להגן על קיומה של מדינת ישראל ועל עצמאותה, ולסכל מאמצי אויב לשבש את אורח החיים התקין בה. חיילי צה"ל מחויבים להילחם, להקדיש את כל כוחותיהם, ואף לחרף את נפשם להגנת מדינת ישראל, אזרחיה ותושביה. חיילי צה"ל יפעלו על פי ערכי צה"ל ופקודותיו, תוך שמירה על חוקי המדינה וכבוד האדם, וכיבוד ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית.

"רוח צה"ל" – הגדרה ומקורות

"רוח צה"ל" יונק מארבעה מקורות:

- מסורת צה"ל ומורשת הלחימה שלו כצבא ההגנה לישראל.
- מסורת מדינת ישראל על עקרונותיה הדמוקרטיים, חוקיה ומוסדותיה.
- מסורת העם היהודי לדורותיו.
- ערכי מוסר אוניברסליים המבוססים על ערך האדם וכבודו.

"רוח צה"ל" הוא תעודת הזהות הערכית של צה"ל, אשר ראוי שתעמוד ביסוד הפעולות של כל חייל וחיילת במסגרת צה"ל, בשירות סדיר ובשירות מילואים.

"רוח צה"ל" וכללי הפעולה הנגזרים ממנו הם הקוד האתי של צה"ל. "רוח צה"ל" ישמש את צה"ל, על חייליו, מפקדיו, יחידותיו וחילותיו בעיצוב דפוסי הפעולה שלהם. על פי "רוח צה"ל" ינהגו, יחנכו ויבקרו את עצמם ואת זולתם.

ערכי היסוד

הגנת המדינה, אזרחיה ותושביה

מטרת צה"ל היא להגן על קיומה של מדינת ישראל, על עצמאותה ועל ביטחון אזרחיה ותושביה.

אהבת המולדת ונאמנות למדינה

ביסוד השירות בצה"ל עומדות אהבת המולדת והמחויבות והמסירות למדינת ישראל – מדינה דמוקרטית המהווה בית לאומי לעם היהודי – לאזרחיה ולתושביה.

כבוד האדם

צה"ל וחייליו מחויבים לשמור על כבוד האדם. כל אדם הוא בעל ערך שאינו מותנה במוצא, בדת, בלאום, במין, במעמד ובתפקיד.

הערכים

דבקות במשימה וחתיירה לניצחון

החייל יילחם ויפעל באומץ לב נוכח כל הסכנות והמכשולים שבפניו, וידבק במשימתו בנחישות ובתבונה, עד כדי חירוף הנפש.

אחריות

החייל יראה עצמו שותף פעיל בהגנה על ביטחון המדינה, אזרחיה ותושביה. החייל יפעל תוך גילוי מתמיד של מעורבות, יוזמה ושקיפה, בשיקול דעת ובמסגרת סמכותו, כשהוא נכון לשאת באחריות לתוצאות פעולותיו.

אמינות

החייל יציג דברים כהווייתם, בשלמות ובדייקנות, בתכנון, בביצוע ובדיווח, ויפעל כך שרעיו ומפקדיו יוכלו לסמוך עליו בביצוע המשימות.

דוגמה אישית

החייל ינהג על פי הנדרש ממנו, ויקיים את שהוא דורש מזולתו, מתוך הכרה ביכולתו ובאחריותו, בצבא ומחוצה לו, להוות דוגמה ראויה.

חיי אדם

החייל ינהג באופן מושכל ובטיחותי בכל פעולותיו, מתוך הכרה בחשיבותם העליונה של חיי אדם. בעת לחימה יסכן את עצמו ואת רעיו במידה הנדרשת לביצוע המשימה.

טוהר הנשק

החייל ישתמש בנשקו ובכוחו לביצוע המשימה בלבד, אך ורק במידה הנדרשת לכך, וישמור על צלם אנוש אף בלחימה. החייל לא ישתמש בנשקו ובכוחו כדי לפגוע בבני אדם שאינם לוחמים ובשבויים, ויעשה כל שביכולתו למנוע פגיעה בחייהם, בגופם, בכבודם וברכושם.

מקצועיות

החייל ישאף לרכוש את הידע המקצועי ואת המיומנויות הנדרשים לביצוע תפקידו, וישמם תוך חתיירה לשיפור מתמיד של הישגים אישיים והיחידתיים.

משמעת

החייל יפעל כמיטב יכולתו לביצוע מלא ומוצלח של הנדרש ממנו על פי הפקודות ועל פי רוחן. החייל יקפיד על מתן פקודות חוקיות בלבד, ולא יציית לפקודות בלתי חוקיות בעליל.

רעות

החייל יפעל מתוך אחווה ומסירות לחבריו לשירות, ויחלץ תמיד לעזרתם כשהם זקוקים לו או תלויים בו, חרף כל סכנה וקושי, עד כדי חירוף הנפש.

שליחות

החייל יראה בשירותו הצבאי שליחות; יהיה נכון לתרום כל שביכולתו להגנת המדינה, אזרחיה ותושביה. זאת בהיותו נציג של צה"ל הפועל מתוקף ובמסגרת הסמכויות שניתנו לו על פי פקודות הצבא.

מבוא

**"כאלף-ישאל קם העם היהודי, בה עוצבה דמותו הרוחנית הדגית והאדינית בה חי חיי קוממיות
מאכגית בה יצר נכסי גרמא לאומיים וכאל-אנשיים והויש אלולס כולו אג ספר הספרים הנצחיים"
(מגילת העצמאות)**

התנ"ך מהווה אבן יסוד ביהדות, ככזה הוא בעל משמעות עמוקה וחיונית בחינוך לזהות יהודית והקשר לארץ בפרט. התנ"ך מתאר את קורות עם ישראל בארצו ועוסק בחשיבותה ומקומה של ארץ ישראל בזהות היהודית. לא לחינם בחרו אבות האומה לפתוח את מגילת העצמאות בספר הספרים הנצחיים ומשמעותו למדינת ישראל שזה עתה קמה "על יסודות החירות, הצדק והשלום לאור חזונם של נביאי ישראל".

רוח צה"ל מגדיר את "מסורת העם היהודי לדורותיו" כאחד מארבעת מקורות היניקה וההשפעה שלו, לכן, העיסוק בנושא הזהות והתודעה היהודית בצה"ל מהווה חלק מהמענה על שאלות העומק "על מה ולשם מה אנחנו נלחמים?" ומהי משמעותו של השירות בצה"ל, וכן מרכיב משמעותי בחיזוק צדקת הדרך ורוח הלחימה.

בצה"ל יש לתנ"ך מעמד מיוחד שבא לידי ביטוי בטקס השבועה לצה"ל ובהיותו חוליה משמעותית בחיבור לאהבת המולדת ולמשמעות משימתנו בהגנה על מדינת ישראל בימינו, כפי שהיטיב לנסח בן גוריון: "עם חידוש המולדת והקוממיות העברית ניתן לנו לעמוד מחדש על אורו האמיתי והמלא של התנ"ך".

בחוברת זו תוכלו לפגוש מנהיגים ומנהיגות המתוארים בתנ"ך המהווים מקור השראה לדורות. לאורך כל שנות פועלו של צה"ל מפקדים רבים בחרו לשאוב השראה מאירועים וקרבות היסטוריים שהתרחשו בארץ ישראל המתוארים בתנ"ך. דוגמת קריאת ה"הנני" בהשבעת צה"ל המהדהדת את קריאתם של אברהם אבינו ומשה רבנו בשליחותם למען העם וקריאתו של גדעון בן יואש "ממני תראו וכן תעשו" שהפכה למופת של דוגמא אישית לדורות של מפקדים.

לפניכם מערכי שיעור לדיון בערכי רוח צה"ל ואתגרי השירות הצבאי בימינו לאור פועלם של דמויות בתנ"ך. בכוחו של העיסוק הערכי בתנ"ך להעמיק את תודעת הקשר שלנו בשרשרת הדורות ולחזק את תחושת השליחות והמחויבות לצה"ל ומדינת ישראל.

עבר השלמות

לד-לד אברהם אבינו

מעורר שיעור למפקד

מטרת על

העצמת תחושת השליחות והמחויבות לצה"ל ולמדינת ישראל באמצעות שיח פיקודי-חינוכי על מנהיגים ואירועים בתנ"ך.

מטרות

- המפקד יכיר את שליחותו של אברהם אבינו.
- המפקד ידון באתגרים שונים שמציב ערך השליחות.
- המפקד יברר את מקומה של השליחות בשירותו הצבאי.

מהלך השיעור

- פתיחה - 5 דקות
- "לך לך" - 15 דקות
- "חסר גלגל, אני הגלגל" - 10 דקות
- משפחה חזקה - 10 דקות (חלק זה מתאים במידה ויש בעלי משפחות בקרב המשתתפים)
- סיכום - 5 דקות

סה"כ - 45 דקות

למפקד/ת

בתולדות האומה ניצב אברהם כשליח הראשון, בהענותו לצו: "לך לך... אל הארץ אשר אראך". אין התנ"ך מספר לנו מדוע נבחר אברהם לשליחות של הקמת אומה חדשה.

ביחידת מפקד זו ננסה לברר את ערך השליחות: "החייל יראה בשירותו הצבאי שליחות; יהיה נכון לתרום כל שביכולתו להגנת המדינה, אזרחיה ותושביה. זאת בהיותו נציג של צה"ל הפועל מתוקף ובמסגרת הסמכויות שניתנו לו על פי פקודות הצבא" ואת האתגרים המלווים אותנו ביומיום שלנו כמפקדים בצבא בהשראת סיפורו של אברהם אבינו.

למפקד/ת - חלק/י למשתתפים את דף המקורות המצורף בסוף המערכ

חלק א' | "לך לך"

הבא/י בפני המשתתפים במילותיך:
בראשית סיפורו של עם ישראל אנו מוצאים הליכה אל הנודע מתוך שליחות גדולה- הליכתו של אברהם אבינו.
אברהם אבינו הוא הדמות הישראלית הראשונה בתנ"ך, ממנו וממשפחתו נוסד עם ישראל.
בראשית דרכו, אברהם מצווה על ידי ה' לצאת מתוך המקום והמשפחה המוכרים לו וללכת אל יעד לא ידוע. מוטלת עליו השליחות הגדולה להקים את עם ישראל.

דגש למפקד/ת- בקש/י מהמשתתפים לפתוח את התנ"ך ולקרוא מתוכו את החלק הבא, הדגש/י ופרש/י מילים קשות במהלך הקריאה.

וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם לֵךְ לְךָ מֵאֶרֶץ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאָךְ:
וְאָעֲשֶׂה לְגוֹי (=עם) גָּדוֹל וְאַבְרָכְךָ וְאֶגְדָּלָה שְׁמִי וְהָיָה בְּרָכָה: וְאַבְרָכָה מְבָרְכֶיךָ
וּמְקַלְלֶיךָ אָאֵר (=אקלל)
וְנִבְרַכְוּ בְּךָ (= ויתברכו ממך) כָּל מְשֻׁפָּחַת הָאָדָמָה: וַיֵּלֶךְ אַבְרָם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהֵי ה'
וַיֵּלֶךְ אֹתוֹ לוֹט וְאַבְרָם בֶּן חָמֵשׁ שָׁנִים וְשִׁבְעִים שָׁנָה בְּצֵאתוֹ מִחָרָן: וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת
שָׂרִי אִשְׁתּוֹ וְאֶת לוֹט בֶּן אָחִיו וְאֶת כָּל רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ וְאֶת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר-עָשׂוּ בְּחָרָן;
וַיָּצְאוּ, לָלֶכֶת אֶרֶץ כְּנָעַן, וַיָּבֹאוּ, אֶרֶץ כְּנָעַן.

(ספר בראשית, פרק יב, פסוקים א-ה)

למפקד/ת- בחלק זה קיים/י שיחה בעקבות הטקסט ודונו בשאלות הבאות:

- חזרו וקראו את הפסוקים. נסו לתאר מה מאפיין את השליחות של אברהם?
- המקרא מתאר את שליחותו של אברהם כשליחות קשה - מנותק ממולדתו וביתו והולך אל יעד לא ידוע. האם שליחות היא יותר 'אמיתית' ככל שהיא יותר קשה?
- אלו אתגרים אישיים ומקצועיים מעמיד בפניכם השירות שלכם כאנשי קבע?
- מהיכן אתם שואבים כוחות להתמודד איתם?
- האם אתם חשים שליחות בשירות הצבאי שלכם?

חלק ב' | "חסר גלגל? אני הגלגל"

במרכז השליחות עומד הרצון לתת מעצמך למען מטרה ערכית וחשובה. אנו כמפקדים נדרשים לתת את כל שביכולתנו עבור השירות הצבאי. אך מה עם שאיפות אחרות שלנו ורצונות שאינם קשורים לצבא? האם אנו צריכים לוותר על עולמנו הפרטי? בשאלה זו דנים טרומפלדור וז'בוטינסקי בקטע שלפנינו:

שיחה בין זאב ז'בוטינסקי ליוסף טרומפלדור ב-1916 על השאלה: מהי חלוציות?
טרומפלדור: [...] חלוץ? זהו מושג רחב הרבה יותר מ"צועד בראש". כמובן דרושים גם פועלים, ואולם לא זה המובן של המילה "חלוץ". לנו דרושים אנשים מוכנים "לכול", לכל מה שתדרוש ארץ ישראל. ל"פועל" יש האינטרסים ה"פועליים" שלו... לרופא, למהנדס ולכל השאר יש הרגלים משלהם, אם אפשר לומר כך. אולם אנו צריכים להקים דור שלא יהיו לו אינטרסים ולא הרגלים. מטיל ברזל סתם. גמיש – אבל ברזל. מתכת, שאפשר לחשל [=לעצב] ממנה כל מה שיש צורך בו בשביל המכונה הלאומית. חסר גלגל? אני הגלגל. חסרים מסמר, בורג, גלגל תנופה? קחו אותי. צריך לחפור אדמה? אני חופר. צריך להיות חייל? אני חייל. משטרה? רופא? עורכי דין? מורים? שואבי מים? בבקשה, אני עושה את הכול. אין לי פרצוף, אין פסיכולוגיה, אין רגשות, אין לי אפילו שם: אני האידאה [=הרעיון] הטהורה של שירות, מוכן לכול, אני קשור בשום דבר; אני יודע רק ציווי אחד: לבנות.

ז'בוטינסקי: אין בני אדם כאלה.

טרומפלדור: יהיו!

מתוך: זאב ז'בוטינסקי, "סיפור ימי", אבטוביוגרפיה, 1947, עמ' 206-207.

זאב ז'בוטינסקי (1880-1940): מנהיג ציוני, סופר, משורר, מתרגם ופובליציסט; ממחדשי הצבאיות העברית, מכונן הציונות הרוויזיוניסטית, ראש בית"ר ומנהיג האצ"ל.

יוסף חיים טרומפלדור (1880-1920): מיסד תנועת "החלוץ" ברוסיה. היה קצין בעל אות הצטיינות בצבא הצאר במלחמת רוסיה יפן (בה איבד את ידו). גבורתו בחייו ומותו בתל חי הפכוהו לגיבור לאומי.

1916 – השיחה בין השניים מתנהלת על רקע שיתוף הפעולה ביניהם בהקמת "גדוד נהגי הפרדות" בשרות הצבא הבריטי במערכת גליפולי (נגד התורכים) במלחמת העולם הראשונה. שניהם התגייסו לגדוד, ז'בוטינסקי עזב אותו בשלב מסוים ואילו טרומפלדור, שהיה למפקדו האחרון של הגדוד, שרת בו עד פיזורו.

למפקד/ת- בחלק זה קיים/י שיחה בעקבות הטקסט ודונו בשאלות הבאות:

- גם ז'בוטינסקי וגם טרומפלדור הקדישו חייהם לתקומת ישראל בכלל, ולחידוש ה"צבאיות" היהודית בפרט. מה לדעתכם הטיעון של כל אחד מהצדדים?
- האם תוכלו לפתח מעט את טענתו של ז'בוטינסקי (שאיננה מוצגת)?
- על אלו דברים אתם מוותרים בשל השרות הצבאי שלכם? (חוויות, הנאות חומריות, פיתוח כישורים אישיים או...)
- מה מאזן הרווח וההפסד שלכם כשאתם שוקלים את מילוי התפקיד אל מול הוויתורים שאתם עושים?
- מה מניע אתכם במימוש תפקידכם הצבאי?

דגש למפקד/ת- הצעה להסבר: טרומפלדור רואה את השליחות כערך טוטאלי המחייב התמסרות גמורה עבור המטרה גם במחירים ויתורים אישיים מרחיקי לכת, ואילו ז'בוטינסקי מטיל ספק האם ניתן (ואולי: האם ראוי) לתבוע התמסרות טוטאלית עבור השליחות. ז'בוטינסקי מבקש להדגיש את ערך הייחוד האנושי (ראו, למשל, "שיר בית"ר: "אם עבד אם הלך נוצרת בן מלך")

חלק ג' | "משפחה חזקה"

(אופציה במידה ומרבית המפקדים והמפקדות המשתתפים הינם בעלי משפחות)

השירות הצבאי מעמיד אתגרים רבים בפני משרתי הקבע: נתק גיאוגרפי שנמשך על פני ימים או לחי' לופין שעות עבודה רבות המצמצמות את שעות הנוכחות עם משפחה או עם חברים. על הקשר שבין השליחות למען המשימה הצבאית לבין מחויבויות אחרות בחיינו, הגשמתנו בנושאים נוספים עוסק סא"ל שחר ספדה בקטע שלפנינו:

"כמובן שברצון למלא תפקידים מאתגרים ועתירי אחריות ישנו גם הרצון להגשמה עצמית, אולם אין לי ספק שהנשיאה בעול לאורך זמן ניזונה בעיקר מערך השליחות... נתקלתי לצערי במפקדים המפרשים את האחריות כמושג טוטלי הגובר על כל צורך אנושי. מפקדים אלו אינם מכירים בצורך בחופשות ואם הם יוצאים לאפטר הם עושים זאת בחשאי כאילו הם עושים דבר אסור... האם אנחנו, המפקדים, לא מעצימים שלא לצורך את חוסר האיזון המובנה בין המשימתיות והאחריות לבין חיי המשפחה תחת מסווה של שליחות ודוגמה אישית? האם משפחה חזקה (לא כסיסמה!) לא נותנת חוזק למשרת בצה"ל? מכיוון שלדעתי המרכיב האנושי הוא חיוני לתפקודו כמפקדים, ומכיוון שמשפחה חזקה היא גורם רב משמעות בתפקוד תקין של משרת הקבע שומה עלינו לברר מה עלינו כארגון לעשות כדי לממש את המטרות האלה."

סא"ל שחר ספדה סמח"ט כפיר (2019).

למפקד/ת- בחלק זה קיים/י שיחה בעקבות הטקסט ודונו בשאלות הבאות:

- הסבירו במילים שלכם את הדילמה המוצגת בקטע? מה דעתכם בנושא?
- האם אתם חווים חוסר איזון בין השירות הצבאי לבין החיים המשפחתיים/חברתיים שלכם? שתפו בדוגמאות ובאופן ההתמודדות שלכם.
- האם אתם מסוגלים לנתק עצמכם מהתפקיד שלכם כאשר אתם בחוג המשפחה? האם עבורכם זה חלק מהשליחות? ספרו על ניסיונכם האישי בהתמודדות הזו.
- האם כמפקדים אתם רואים צורך לשפר או להעצים את הנושא ביחידה שלכם ואצל הפקודים שלכם? כיצד אתם מתכוונים לעשות זאת?

דגשים לסיכום מפקד/ת

- עסקנו במערך זה בתיאורו שליחותו של אברהם אבינו.
- דנו באתגרי השליחות בחיי היום-יום.
- חזרו על התובנות שעלו מכל המשתתפים וחדד אותם מנקודת המבט שלך.
- הצג/י לפני המשתתפים את נקודת המבט שלך על ערך השליחות וההתמודדות עם האתגרים הכרוכים בו. הבא את ה"אני מאמין" הפיקודי שלך על ערך השליחות ביחידתך.

ערך השליחות- "החייל יראה בשירותו הצבאי שליחות; יהיה נכון לתרום כל שביכולתו להגנת המדינה, אזרחיה ותושביה. זאת בהיותו נציג של צה"ל הפועל מתוקף ובמסגרת הסמכויות שניתנו לו על פי פקודות הצבא."

(מתוך רוח צה"ל)

אברהם אבינו וערך השליחות

דף מקורות

מקור 1 -

וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם לֵךְ מֵאַרְצְךָ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאָךְ: וְאָעֲשֶׂךָ לְגוֹי (=עם) גָּדוֹל וְאַבְרָם וְאַנְדֹּלָה שְׂמֵךְ וְהָיָה בְרָכָה: וְאַבְרָם וּמִקְלָלָךְ אָרָר (=אקלל) וְנִבְרָכְךָ כִּי (= ויתברכו ממך) כָּל מְשֻׁפָּחַת הָאָדָמָה: וַיֵּלֶךְ אַבְרָם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהֵי ה' וַיֵּלֶךְ אֹתוֹ לוֹט וְאַבְרָם בֶּן חָמֵשׁ שָׁנִים וְשִׁבְעִים שָׁנָה בָּצֵאתוֹ מִחָרָן: וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת שָׂרִי אִשְׁתּוֹ וְאֵת לוֹט בֶּן אָחִיו וְאֵת כָּל רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ וְאֵת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר-עָשׂוּ בְּחָרָן; וַיָּצְאוּ, לְלֶכֶת אֶרֶץ כְּנָעַן, וַיָּבֹאוּ, אֶרֶץ כְּנָעַן.

(ספר בראשית, פרק יב, פסוקים א-ה)

מקור 2 -

שיחה בין זאב ז'בוטינסקי ליוסף טרומפלדור ב-1916 על השאלה: מהי חלוציות? טרומפלדור: [...] חלוצי? זהו מושג רחב הרבה יותר מ"צועד בראש". כמובן דרושים גם פועלים, ואולם לא זהו המובן של המילה "חלוצ". לנו דרושים אנשים מוכנים "לכול", לכל מה שתדרוש ארץ ישראל. ל"פועל" יש האינטרסים ה"פועליים" שלו... לרופא, למהנדס ולכל השאר יש הרגלים משלהם, אם אפשר לומר כך. אולם אנו צריכים להקים דור שלא יהיו לו אינטרסים ולא הרגלים. מטיל ברזל סתם. גמיש – אבל ברזל. מתכת, שאפשר לחשל [=לעצב] ממנה כל מה שיש צורך בו בשביל המכונה הלאומית. חסר גלגל? אני הגלגל. חסרים מסמר, בורג, גלגל תנופה? קחו אותי. צריך לחפור אדמה? אני חופר. צריך להיות חייל? אני חייל. משטרה? רופא? עורכי דין? מורים? שואבי מים? בבקשה, אני עושה את הכול. אין לי פרצוף, אין פסיכולוגיה, אין רגשות, אין לי אפילו שם: אני האידאה [=הרעיון] הטהורה של שירות, מוכן לכול, איני קשור בשום דבר; אני יודע רק ציווי אחד: לבנות. ז'בוטינסקי: אין בני אדם כאלה. טרומפלדור: יהיו!

מתוך: זאב ז'בוטינסקי, "סיפור ימי", אבטוביגורפיה, 1947, עמ' 206-207. © כל הזכויות שמורות.

מקור 3 -

"כמובן שברצון למלא תפקידים מאתגרים ועתירי אחריות ישנו גם הרצון להגשמה עצמית, אולם אין לי ספק שהנשיאה בעול לאורך זמן ניזונה בעיקר מערך השליחות... נתקלתי לצערי במפקדים המפרשים את האחריות כמושג טוטלי הגובר על כל צורך אנושי. מפקדים אלו אינם מכירים בצורך בחופשות ואם הם יוצאים לאפטר הם עושים זאת בחשאי כאילו הם עושים דבר אסור... האם אנחנו, המפקדים, לא מעצימים שלא לצורך את חוסר האיוון המובנה בין המשימתיות והאחריות לבין חיי המשפחה תחת מסווה של שליחות ודוגמה אישית? האם משפחה חזקה (לא כסיסמה!) לא נותנת חוזק למשרת בצה"ל? מכיוון שלדעתי המרכיב האנושי הוא חיוני לתפקודו כמפקדים, ומכיוון שמשפחה חזקה היא גורם רב משמעות בתפקוד תקין של משרת הקבע שומה עלינו לברר מה עלינו כארגון לעשות כדי לממש את המטרות האלה."

סא"ל שחר ספדה סמח"ט כפיר (2019).

עין אהבה ומחל

רחל אימנו

מעורבות

מטרת על

העצמת תחושת השליחות והמחויבות לצה"ל ולמדינת ישראל באמצעות שיח פיקודי-חינוכי על מנהיגים ואירועים בתנ"ך.

מטרות

- המפקד יכיר את דמותה של רחל אמנו.
- המפקד ידון בערך אהבת המולדת מתוך היכרות עם דמותה של רחל.
- המפקד ידון בדמותה של רחל בשרשרת הדורות.

מהלך השיעור

- פתיחה - 5 דקות
- "מנעי קולך מבכי" - 15 דקות
- "לא שרתי לך ארצי" - 10 דקות
- "קוצי ארץ ישראל" - 10 דקות
- סיכום - 5 דקות

סה"כ - 45 דקות

למפקד/ת

שאלת פתיחה: האם אתם מכירים את דמותה של רחל אמנו? מה אתם יודעים עליה?

למפקד/ת- הבא/י במילותיך את תיאור דמותה של רחל בספר בראשית:

רחל היא האם הרביעית בשרשרת האבות והאמהות (החל באברהם ושרה, יצחק ורבקה, יעקב ולאח, ורחל). יעקב פחד מעשיו אחיו ולכן ברח אל לבן, דודו, אחי אימו רבקה, שגר בחרן (טורקיה של ימינו). בחרן פגש יעקב את רחל בת לבן בסמוך לבאר, משקה את הצאן, זיהה את רצונה לתת ולסייע לאחרים והתאהב בה. יעקב רוצה להתחתן עם רחל וסיכם עם לבן שיעבוד שבע שנים בשירותו על מנת לשאת את רחל לאשה, אבל לבן רימה אותו ונתן לו במקומה את אחותה הבכורה לאה. על כן נאלץ יעקב לעבוד שבע שנים נוספות כדי לזכות ולהתחתן עם רחל, והמקרא מספר שהשנים הארוכות היו בעיניו כ"ימים אחדים" באהבתו את רחל. (זוהי תמצית הסיפור בבראשית כ"ט) לאה הולידה ליעקב בנים ובת, רחל התקשתה להיכנס להריון, בסופו של דבר רחל ילדה שני בנים: את יוסף ואת בנימין. במהלך לידת בנימין מתה רחל ויעקב קבר אותה בבית לחם, ועל שמה האתר הקרוי "קבר רחל" עד היום הזה.

למפקד/ת- חלקי/י למשתתפים את דף המקורות המצורף בסוף המערכ

חלק א' | "מנעי קולך מבכי"

יִרְמְיָהוּ (או יִרְמְיָה) היה נביא וכהן שהתנבא בסוף תקופת בית המקדש הראשון ולאחר חורבנו. ירמיהו ידוע כנביא חורבן, אך חלק מנבואותיו הן נבואות נחמה. נבואותיו כלולות בספר ירמיהו והמסורת מייחסת לו גם את כתיבת ספר מלכים ומגילת איכה. בנבואות הנחמה שלו הוא מחזק את רחל שבוכה על בניה בגלות.

דגש למפקד/ת- בקש/י מהמשתתפים לפתוח את התנ"ך ולקרוא מתוכו את החלק הבא, הדגש/י ופרש/י מילים קשות במהלך הקריאה.

כֹּה אָמַר ה': קוֹל בְּרָמָה נִשְׁמָע, נְחִי בְּכִי תִמְרוּרִים, רַחֵל מְבַכָּה עַל בְּנֵיהָ, מֵאַנָּה לְהִינָחֵם עַל בְּנֵיהָ, כִּי אֵינָנוּ.

כֹּה אָמַר ה': מְנַעֵי קוֹלְךָ מִבְּכִי, וְעֵינֶיךָ מִדְּמָעָה, כִּי יֵשׁ שָׂכָר לִפְעֻלָּתְךָ, נְאוֹם ה', וְשָׁבוּ מֵאֶרֶץ אוֹיֵב. וְיֵשׁ תִּקְוָה לְאַחֲרִיתְךָ, נְאוֹם ה', וְשָׁבוּ בָנִים לְגְבוּלָם.

(ירמיה, לא, יד-טז)

למפקד/ת- הבאי/י במילותיך את הדברים הבאים:

רחל הפכה לסמל לכמיהה של האם (הארץ) לבניה וכן לגעגועם של הבנים (עם ישראל) לארצם. רחל, שלא התברכה בבנים כמו אחותה לאה, ובלידת בנה השני נפטרה, הפכה לסמל האם שבוכה על הבנים. רחל נקברה "בְּדֶרֶךְ אֶפְרָתָה הַיָּא בֵּית לָחֶם" (בראשית, לה, יט) כלומר בדרך לירושלים. היא בוכה ומבקשת שהבנים שיצאו לגולה ישובו אליה, לארצם. ירמיהו בדבריו מבקש לנחם את העם ומדגיש כי הקשר העז בין העם (הבנים) לארצו (האם) יביא בעתיד לשיבתם אליה. רחל היא דמות שמתמודדת עם קשיים רבים אך בסוף יכולה להם: היא ממתינה שנים רבות עד לחתונתה, היא עקרה תקופה ארוכה עד אשר היא זוכה לבנים בכך הפכה לסמל לדורות לתקווה שבצידה הגשמה.

למפקד/ת- בחלק זה קיים/י שיחה בעקבות הטקסט ודון/י בשאלות הבאות:

- הסבירו במילים שלכם את הפסוקים בירמיהו
- אילו תכונות מתגלות באישיותה של רחל בתיאורו של ירמיהו?
- למה ירמיהו בחר בדמותה של רחל? מה היא מסמלת?
- האם הפסוק "ושבו בנים לגבולם" מוכר לכם? מה המשמעות?

חלק ב' | "לא שרתי לך ארצי"

4000 שנה לאחר מותה של רחל אמנו, נולדה **רחל בלובשטיין**, אותה אנחנו מכירים כ**רחל המשוררת** (דיוקנה מופיע על שטר 20 ש"ח). רחל עסקה בעבודת האדמה, בחינוך וסיעוד, בכתיבת שירים ובלימוד העברית והתנ"ך. בשירים רבים היא מזכירה את הדמיון בינה ובין רחל אמנו ("הן דמה בדמי זורם", "עוד אֶתְמָרְמֶר כְּרַחֵל הָאֵם"), שמלבד השם יש ביניהן קווים רבים משותפים. בשירה "אל ארצי", רחל מתארת את הקשר שלה לארצה:

מפקד/ת- בחלק זה קיים/י שיחה בעקבות הטקסט ודון/י בשאלות הבאות:

- מה מבטאת המשוררת כלפי הארץ? מהי תרומתה?
- למה מדמה רחל את הארץ?
- האם היא גאה במנחתה? מדוע?

הרחבה למפקד/ת:

רחל רואה בארץ את האם ובעצמה את הבת, מה הקשר בין אמהות למולדת?

המשוררת רחל מבטאת יחסה אל הארץ בעבודה ועשייה: תרומתה (מנחתה) לארץ הם עץ שניטע ושביל שכבשה (כלומר – דריכות רגליים שיצרו את השביל בשדה). היא מדמה את הארץ לאם עניה (לא מוסבר מה עֲנִיָּה, אך אפשר לשער שזו התרשמותה מן הארץ השוממה ברובה בראשית המאה ה-20) ומצטערת על כך. יחס ארץ-עם כיחס אם-בנים מופיע הן בנבואת ירמיהו אודות רחל והן בשירת רחל. הארץ נתפסת כמולדת, כלומר מקום הלידה של העם ודימוי זה מציב את הקשר בין עם לארצו כיחס חיוני לקיומו.

האם אפשר לצוות על האהבה? מהי אהבת הארץ ובמה היא באה לידי ביטוי? – בגעגועים אליה, בעליה לארץ (כפי שעשתה המשוררת רחל), בבניינה (התיישבות בה, פיתוח, נטיעה וזריעה), בטיול, בהגנה עליה, בכתיבה עליה (כמו השיר "אל ארצי") או בנאומים והכרזות בשבחה? איך אהבת הארץ באה לידי ביטוי אצלכם?

ערך יסוד ב"רוח צהל" הוא "אהבת המולדת ונאמנות למדינה": ביסוד השירות בצה"ל עומדות אהבת המולדת והמחויבות והמסירות למדינת ישראל- מדינה דמוקרטית המהווה בית לאומי לעם היהודי – לאזרחיה ותושביה".

לֹא שִׁרְתִּי לָךְ, אֶרֶץ,
וְלֹא פִּאֲרָתִי שָׂמַךְ;
בְּעֵלִילוֹת גְּבוּרָה,
בְּשָׁלִל קִרְבוֹת;
רַק עֵץ – יָדִי נָטְעוּ
חוֹפֵי יַרְדֵּן שׁוֹקֵטִים.
רַק שְׁבִיל – כָּבָשׁוּ רַגְלִי
עַל פְּנֵי שְׂדוֹת.

אֲכֵן דֹּלָה מְאֹד –
יָדַעְתִּי זֹאת, הָאֵם,
אֲכֵן דֹּלָה מְאֹד
מִנְחַת בִּתְךָ;
רַק קוֹל תְּרוּעַת הַגִּיל
בְּיוֹם יְגֵה הָאוֹר,
רַק בְּכִי בְּמִסְתָּרִים
עָלִי עֲנִיָּה.

חלק ג' | "קוצי ארץ ישראל"

סגן אוריאל פרץ ז"ל, שרת כקצין בחטיבת גולני, כמפקד מחלקת הסיור בגדוד 51. הוא נהרג בשנת 1998 כאשר יצא בראש הכח למארב בדרום לבנון ובדרך הופעלו נגד הכח כמה מטעני חבלה. לפניכם קטע שכתב:

**"עם מכלול הקוצים והצמחים שנכנסו לי לגוף
אפשר להקים ערוגה של מטר על מטר,
אבל אלו לא סתם קוצים - אלו קוצי ארץ ישראל.
ומי שחי בארץ הזאת חייב לדעת לקבל את קוציה באהבה"**

למפקד/ת - בחלק זה קיימו שיחה בעקבות הטקסט ודונו בשאלות הבאות:

- כיצד מבטא אוריאל פרץ ז"ל את יחסו לארץ? מהם אותם קוצי ארץ ישראל בדימויו?
- האם אתם מסכימים עם אמירתו "מי שחי בארץ הזאת חייב לדעת לקבל את קוציה באהבה"?
- כיצד 'ערך אהבת המולדת' ברוח צה"ל בא לידי ביטוי בדבריו?
- איך אהבת הארץ באה לידי ביטוי אצלכם?

דגשים לסיכום מפקד/ת

- דנו בדמותה של רחל אמנו כפי שעולה מתיאורו של הנביא ירמיהו.
- דנו בקשר שבין דמותה של רחל אמנו לרחל המשוררת והקשר לארץ בשירה "לא שרתי לך ארצי".
- ביררנו כיצד "ערך אהבת המולדת" בא לידי ביטוי בדבריו של אוריאל פרץ ז"ל.
- דנו באופן בו אהבה המולדת באה לידי ביטוי בתפקידנו הצבאי.
- הבא/י בפני חיילך את "האני מאמין" הפיקודי שלך ותפיסתך על מקומו של ערך אהבת המולדת ביחידתכם.

**"ערך אהבת המולדת ונאמנות למדינה - ביסוד השירות בצה"ל עומדות אהבת המולדת והמחויבות והמסירות למדינת ישראל - מדינה דמוקרטית המהווה בית לאומי לעם היהודי - לאזרחיה ולתושביה."
(מתוך רוח צה"ל)**

רחל אמנו וערך אהבת המולדת

דף מקורות

מקור 1 -

כֹּה אָמַר ה': קוֹל בְּרָמָה נִשְׁמָע, נְהִי בְּכִי תַמְרוּרִים, רַחֵל מְבַכָּה עַל בְּנֵיהָ, מֵאֲנָה לְהִינָחֵם עַל בְּנֵיהָ, כִּי אֵינָנוּ.

כֹּה אָמַר ה': מִנְעִי קוֹלְךָ מִבְּכִי, וְעִינֶיךָ מִדִּמְעָה, כִּי יֵשׁ שָׂכָר לַפְּעֻלָּתְךָ, נְאוֹם ה', וְשָׁבוּ מֵאֶרֶץ אוֹיֵב. וְיֵשׁ תִּקְוָה לְאַחֲרִיתְךָ, נְאוֹם ה', וְשָׁבוּ בָנִים לְגִבּוֹלָם.

(ירמיה, לא, יד-טז)

מקור 2 -

לא שְׁרַתִּי לָהּ, אֶרֶצִּי,	אֶכֶן דִּלְהָ מֵאֵד –
וְלֹא פִּאֲרַתִּי שְׁמִיךְ	יִדְעַתִּי זֹאת, הָאֵם,
בְּעִלְיֹת גְּבוּרָה,	אֶכֶן דִּלְהָ מֵאֵד
בְּשִׁלָּל קִרְבּוֹת;	מִנְחַת בַּת;
רַק עַץ – יְדֵי נָטְעוּ	רַק קוֹל תְּרוּעַת הַגִּיל
חוֹפֵי יֶדֶן שׁוֹקֵטִים.	כְּיוֹם יָגַה הָאוֹר,
רַק שִׁבְלִי – כָּבְשׁוּ רַגְלִי	רַק בְּכִי בַּמִּסְתָּרִים
עַל פְּנֵי שְׂדוֹת.	עָלִי עֲנִיךְ.

מקור 3 -

"עם מכלול הקוצים והצמחים שנכנסו לי לגוף
אפשר להקים ערוגה של מטר על מטר,
אבל אלו לא סתם קוצים -
אלו קוצי ארץ ישראל.
ומי שחי בארץ הזאת חייב לדעת לקבל את
קוציה באהבה"

אוריאל פרץ ז"ל

מקור 4 -

"אהבת המולדת ונאמנות למדינה - ביסוד השירות בצה"ל עומדות אהבת המולדת והמחויבות והמסירות למדינת ישראל - מדינה דמוקרטית המהווה בית לאומי לעם היהודי - לאזרחיה ולתושביה."

(רוח צה"ל)

ספר דגול במשימה
ואגדה לניצחון

דבורה הנביאה

מעורר שיעור

מטרת על

העצמת תחושת השליחות והמחויבות לצה"ל ולמדינת ישראל באמצעות שיח פיקודי-חינוכי על מנהיגים ואירועים בתנ"ך.

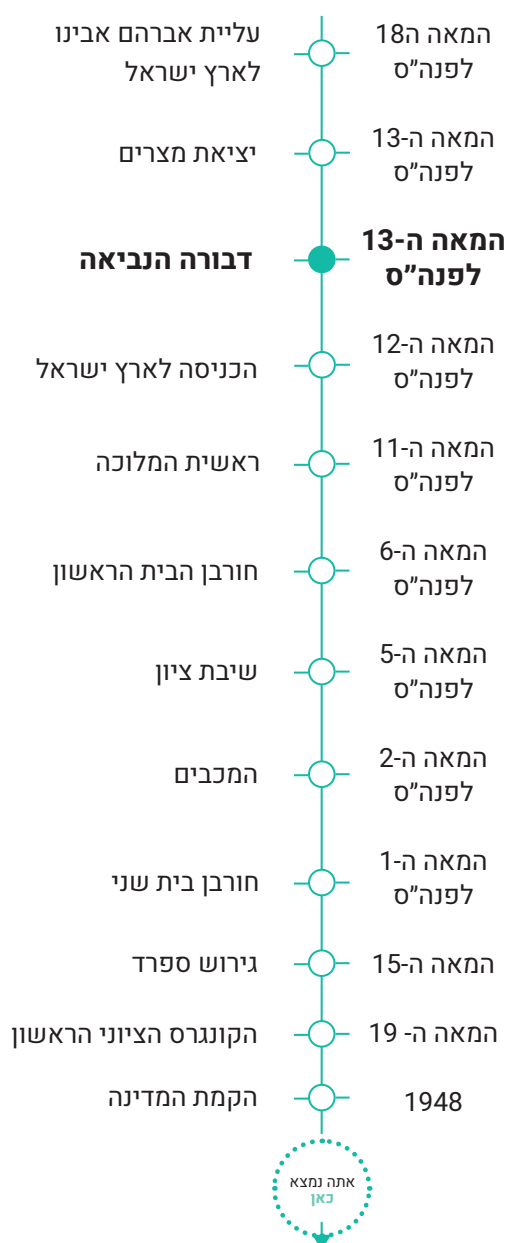
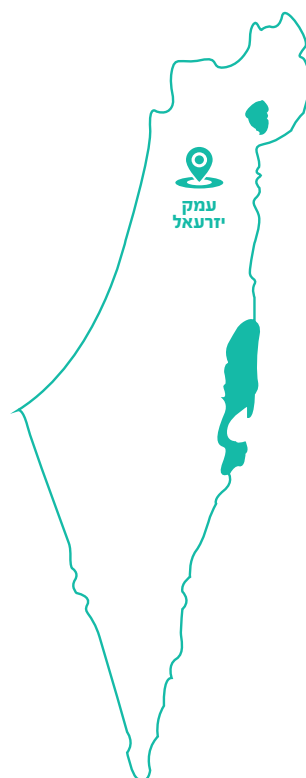
מטרות

- המפקד יכיר את קרב דבורה הנביאה וברק ביבין מלך חצור.
- המפקד יברר את משמעותה הערכית של שירת דבורה.
- המפקד ידון בחשיבות הרעות והלכידות להצלחת המשימה הצבאית

מהלך השיעור

- פתיחה - 5 דקות
- "כוחות ומשימות" - 15 דקות
- "ניתוח ערכי" - 10 דקות
- סיכום - 5 דקות
- סה"כ - 35 דקות

מיקום

כוחות ומשימות

דבורה

המנהיגה הרביעית בימי השופטים. שפטה את ישראל תחת עץ התומר.

ברק

פעל עם דבורה הנביאה ופיקד על הקרב מול סיסרא.

סיסרא

שר הצבא של מלך חצור, שפיקד על הכוחות במלחמה נגד ברק ודבורה. ברח מהקרב לאוהל של יעל אשת חבר הקיני, שעם משפחתה היה ביחסי שלום.

יעל אשת חבר הקיני

הערימה על סיסרא והרגה אותו בתחבולה.

תקציר האירועים:

בני ישראל היו תחת שלטונו של יבין מלך חצור. דבורה מורה לברק לאסוף את העם אל התבור למלחמה. לוחמי ישראל מנצחים, אך סיסרא נמלט לאוהל של יעל אשת חבר הקיני. היא מזמינה אותו לאכול ולישון, ובשנתו היא תוקעת יתד ברקתו.

בשיר הנצחון שלה, דבורה משבחת את השבטים שיצאו למלחמה ומבקרת את השבטים שהתחמקו מהקרב. היא מדגישה לחיוב את יעל שסיכנה את נפשה מתוך אהווה ומסירות לישראל.

היכן בתנ"ך?

ספר שופטים פרקים ד-ה'

חלק א'

למפקד/ת: הבא/י בפניי פקודיך את החלק הבא במילותיך, השתמש/י בתנ"ך בהקראת הציטוטים:

בעמק יזרעאל, במאה ה-13 לפנה"ס, שלט יבין מלך חצור הכנעני. הוא תקף ופגע ביושבים יהודיים בצפון ארץ ישראל. לאחר תקופה בה היו נתונים בני ישראל להתקפות, דבורה המנהיגה הרביעית בימי השופטים שכנעה את ברק לצאת למלחמה. בתיאור הקרב מוזכרים התבור ונחל קישון כנקודות ציון במהלך המערכה.

וְדְבוּרָה אִישָׁה נְבִיאָה אֲשֶׁת לְפִידוֹת הָיָא שְׁפֹטָה אֶת יִשְׂרָאֵל בְּעֵת הַהִיא... וַתִּשְׁלַח וַתִּקְרָא לְבָרֶק בֶּן אֲבִינוּעַם מִקֹּדֶשׁ נִפְתָּלִי וַתֹּאמֶר אֵלָיו הֲלֹא צָוָה אֲ-לֹהֵי יִשְׂרָאֵל לְךָ וּמִשְׁכַּת בְּהָר תָּבוּר וּלְקַחְתָּ עִמָּךְ עֲשָׂרַת אֲלָפִים אִישׁ מִבְּנֵי נִפְתָּלִי וּמִבְּנֵי זְבוּלוֹן... וַיֹּאמֶר אֵלָיָה בָרֶק אִם תִּלְכִּי עִמִּי וְהִלַּכְתִּי וְאִם לֹא תִלְכִּי עִמִּי לֹא אֵלַי. וַתֹּאמֶר הֲלוֹךְ אֵלַיךְ עִמָּךְ אָפֶס כִּי לֹא תִהְיֶה תַּפְאֲרְתְּךָ עַל הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אֲתָה הוֹלֵךְ, כִּי בֵּיד אִשָּׁה יִזְכָּר ה' אֶת סִסְרָא, וְתִקָּם דְּבוּרָה וְתִלְוֶךָ עִם בָּרֶק קְדָשָׁה. וַיִּזְעַק בָּרֶק אֶת זְבוּלוֹן וְאֶת נִפְתָּלִי קְדָשָׁה... וַתַּעַל עִמּוֹ דְּבוּרָה... וַיִּזְעַק סִסְרָא אֶת כָּל רֶכְבּוֹ תִּשַׁע מֵאוֹת רֶכֶב בָּרוֹזל וְאֶת כָּל הָעָם אֲשֶׁר אִיתוֹ מִחֲרֹשֶׁת הַגּוֹיִם אֶל נַחַל קִישוֹן... וַיֵּרֶד בָּרֶק מִבְּהָר תָּבוּר וַעֲשָׂרַת אֲלָפִים אִישׁ אַחֲרָיו. וַיִּהְיוּ אֶת סִסְרָא וְאֶת כָּל הָרֶכֶב וְאֶת כָּל הַמַּחֲנֶה לְפִי חֶרֶב לִפְנֵי בָרֶק וַיֵּרֶד סִסְרָא מֵעַל הַמָּרְכָבָה וַיִּינָס בְּרוּגְלִיו. וַיִּבְרַךְ יְרֵד אַחֲרֵי הָרֶכֶב וְאַחֲרֵי הַמַּחֲנֶה עַד חֲרוֹשֶׁת הַגּוֹיִם...

וּסִסְרָא נָס בְּרוּגְלִיו אֶל אוֹהֶל יַעַל אֲשֶׁת חֶבֶר הַקֵּינִי... וַתֹּאמֶר אֵלָיו סוּרָה אֲדוֹנִי סוּרָה אֵלַי אֵל תִּירָא... וַיֹּאמֶר אֵלָיָה: הֲשִׁקִּינִי נָא מַעַט מַיִם כִּי צָמָאתִי, וַתִּיפֹתַח אֶת נְאוֹד הַחֶלֶב וַתִּשְׁקֶהוּ וַתִּכְסֶּהוּ... וַתִּקַּח יַעַל אֲשֶׁת חֶבֶר אֶת יְתֵד הָאוֹהֶל וַתִּשָּׂם אֶת הַמַּקְבָּה בַּיָּדָה וַתִּבּוֹא אֵלָיו בְּלֹאט וַתִּתְקַע אֶת הַיֵּתֶד בְּרִקְתּוֹ... וַיִּהְיֶה בָרֶק יֵרֵד אֶת סִסְרָא וַתִּצָּא יַעַל לִקְרָאתוֹ וַתֹּאמֶר לוֹ לָךְ וְאַרְאֶךָ אֶת הָאִישׁ אֲשֶׁר אֲתָה מִבְּקֶשׁ... וַתִּשָּׂר דְּבוּרָה וּבָרֶק בֶּן אֲבִינוּעַם בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר. בְּפֹרֹעַ פְּרַעוֹת בִּישְׂרָאֵל בְּהַתְּנֹבֵב עִם בָּרְכוּ... מִנִּי אֶפְרַיִם שְׂרָשָׁם בְּעֶמְלֶק אַחֲרֶיךָ בְּנִימִין בְּעַמְמִיד מְנִי מְכִיר יִרְדּוֹ מַחֲקָקִים וּמִזְבוּלוֹן מִשְׁכִּים בְּשֶׁבֶט סוּפֹר. וְשִׁרֵי בִישְׁשָׁכָר עִם דְּבוּרָה וּבִישְׁשָׁכָר בֶּן בָּרֶק בְּעֶמְלֶק שְׁלַח בְּרוּגְלִי בְּפִלְגוֹת רְאוּבֵן גְּדוּלִים חֲקָקִי לֵב. לָמָּה יִשְׁכַּת בֵּין הַמִּשְׁפָּתִים לְשִׁמְעַ שְׂרָקוֹת עֲדָרִים לְפִלְגוֹת רְאוּבֵן גְּדוּלִים חֲקָקִי לֵב. גִּלְעָד בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן שָׁכֵן וְדָן לָמָּה יִגּוּר אֲנִיּוֹת אֲשֶׁר יָשָׁב לְחוּף יַמִּים וַעַל מִפְרָצָיו יִשְׁכֹּן. זְבוּלוֹן עִם חֶרֶף נִפְשׁוֹ לָמוֹת וְנִפְתָּלִי עַל מְרוֹמֵי שָׂדֶה... תָּבוּרֶךְ מְנַשִּׁים יַעַל אֲשֶׁת חֶבֶר הַקֵּינִי: מְנַשִּׁים בְּאוֹהֶל תִּבְרָךְ. מִיָּם שָׁאֵל חֶלֶב נִתְּנָה בְּסֶפֶל אֲדִירִים הִקְרִיבָה חֲמָאָה. יְדָה לִיתֵד תִּשְׁלַחְנָה וַיִּמְנָה לְהִלְמוֹת עַמְלִים וְהִלְמָה סִסְרָא...

(שופטים פרקים ד' - ה')

מילון

אשת לפידות - הכינה פתילות לפידים (למקדש), או שזהו שם בעלה, מקדש נפתלי - שם מקום, אלון בצעננים - שם מקום ובו הרבה בורות מים, סורה - בוא, נאוד - מימיה, המקבת - חוד היתד, בין המשפטים - בגבולות בטוחים.

חלק ב' | ניתוח ערכי

למפקד/ת - בקש/י מהמשתתפים לדון בשאלות הבאות:

- הקרב בו ניגף סיסרא שר צבאו של יבין מלך חצור מצוין בקצרה בשני פסוקים בלבד (ט"ו, ט"ז), ואילו עיקר הסיפור מוקדש לגבורתה של יעל ובהמשך לשירת דבורה. מדוע חשוב לדבורה בתום הקרבות לפרט מי תרם לנצחון, ומי לא?
- האם יש קשר בין בחירה זו לבין הבחירה לקצר את תיאור הקרב?
- מה כוונת דבורה באמרה "בְּהִתְנַדֵּב עָם" ?

לאחר קבלת תשובות שונות ודיון בנושא בין המשתתפים:

בשירת דבורה משתקף לצד השבח ללוחמים, גם אכזבה מהשבטים שלא לחמו. הבלטת ערך הרעות בין השבטים מדגישה את השפעת הלכידות החברתית על יכולת היחידה הצבאית לעמוד באתגרים ומדגישה את רוח ההתנדבות והשליחות. קריאת דבורה "בְּהִתְנַדֵּב עָם" מעבירה מסר חשוב במיוחד על משמעות הלכידות החברתית ביחידה והשפעתה על חוסנה.

- מה מסמלת דמותה של יעל, פרט לגבורתה?

לאחר קבלת תשובות שונות ודיון בנושא בין המשתתפים, הבא/י במילותיך את ההסבר הבא:

גם יעל היא סמל לאיתנות וגבורה הנובעת ממסירותה למאמץ המשותף, מהיותה רתומה למשימה ומזדהה עמה, על אף היותה אזרחית מן השורה.

דגשים לסיכום מפקד/ת

○ לסיכום, דבורה, הנביאה והשופטת, מבינה שהנצחון במערכה נעוץ ב**הירתמות השבטים** שבחרו להשתתף בלחימה. בסיכום האירוע, דבורה מדגישה את הערכים שהובילו את הלוחמים ותרמו לנצחון, ומדגישה את ההשפעה של האחדות על ההצלחה במשימתם וניצחון במלחמה. האם גם אתם סבורים כי ללכידות יש השפעה על יכולתנו לנצח במשימתנו?

○ ניתן להשתמש בקטע מנאומו של ביאליק:

"אין אני חושב זאת לאסון שעם ישראל מתחלק לשבטים. אנו יודעים כי מאז ומעולם היינו מחולקים לשנים-עשר שבטים. לאילן שלנו היו הרבה ענפים והם נשאו הרבה פירות, וטוב לאילן שענפיו מרובים. אבל במה דברים אמורים, אם גם שורשיו מרובים, ולפיכך חושב אני לחסרון גדול, אילו לא היינו מרובי פרצופים כל-כך והיה לנו רק פרצוף אחד. מובן, שצריכה להיות נשמה אחת ולב אחד, אבל ככל אשר ירבו אברינו וענפיו כן יגבר כוחנו, ולא הייתי רוצה ככל וכלל שיבטל לא רק אחד מששים, אלה אפילו אחד מאלף האומה; להפך, כל אחד יחיה על פי דרכו ועל פי רוחו, וכל ענף ישא את פרו, אבל על כל הענפים להתחבר לגזע אחד, וע"י מערכת הגידים המאוחדת יגיעו גם לשרושים העמוקים וינקו ממעמקי האופל וחושך של האומה. אם השרשים יגלו-יטיבשו, ורק בהיותם במעמקים בתוך האדמה יהיו מלאי ליח ויפרנסו את הגזע, את הענפים והפירות."

מתוך 'תחיית הספרדים', נאום בפני "חלוצי המזרח" ארד תרפ"ז, 1927

○ הבא/י בפני חיילך את "האני מאמין" הפיקודי שלך ותפיסתך על חשיבותה של הלכידות ומשמעות ערך הדבקות במשימה וחתיירה לניצחון.

ערך דבקות במשימה וחתיירה לניצחון- "החייל ילחם ויפעל באומץ לב נוכח כל הסכנות והמכשולים שבפניו, וידבק במשימתו בנחישות ובתבונה, עד כדי חירוף הנפש."
(מתוך "רוח צה"ל")

ערך ציבורי אישי

קרב גדעון

מערך שיעור

מטרת על

העצמת תחושת השליחות והמחויבות לצה"ל ולמדינת ישראל באמצעות שיח פיקודי-חינוכי על מנהיגים ואירועים בתנ"ך.

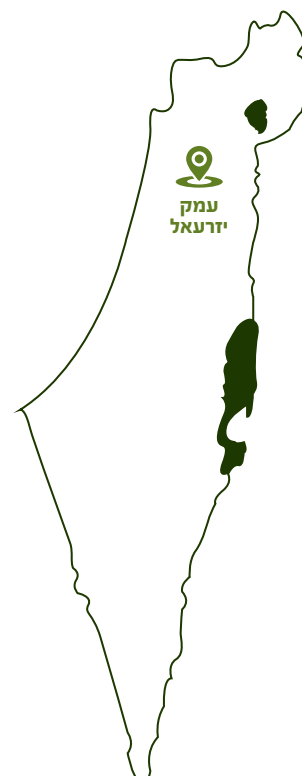
מטרות

- המפקד יכיר את דמותו של גדעון כמנהיג צבאי.
- המפקד יברר את תפיסת הפיקוד של גדעון מול אנשיו.
- המפקד ידון בערך הדוגמה האישית בשירות הצבאי.

מהלך השיעור

- פתיחה - 5 דקות
- "כוחות ומשימות" - 15 דקות
- "ניתוח ערכי" - 10 דקות
- סיכום - 5 דקות
- סה"כ - 35 דקות

מיקום

כוחות ומשימות

גדעון

השופט החמישי בתקופת השופטים, מכונה בתנ"ך גם ירובעל. הושיע את ישראל מהתקיפות של המדיינים והפשיטות של העמלקים. קריאתו "ממני תראו וכן תעשו" מהווה מקור השראה למפקדי ההגנה, הפלמ"ח וצה"ל, ומתנוססת ברחבת המסדרים בבה"ד 1.

תקציר האירועים

כוחות ובהם לוחמים מבני מדיין ועמלק חדרו לישראל ופגעו בישובים. מלאך ה' נגלה אל גדעון ונסך בו בטחון ביכולתו לעמוד במשימה ולהושיע את ישראל. גדעון גייס כ-32 אלף לוחמים, אך ה' ביקש להוכיח כי הניצחון כרוך גם בהתערבות ה' וציווה על צמצום מספר הלוחמים. גדעון לקח את הלוחמים אל מעיין חרוד, וערך את "מבחן המלקקים": מי שהניחו את נשקם ושתו ישירות ממי הנחל הוצאו משורות הלוחמים, ואילו 300 הלוחמים שהרימו את המים בידיהם וליקקו את המים מתוך ידם - נבחרו להילחם.

לקראת הקרב, גדעון צייד את הלוחמים בשופרות, כדים ריקים ולפידים. הוא הסביר להם שכאשר הוא יתקע בשופר יהיה עליהם לתקוע אחריו ולשבור את הכדים, ובכך להבהיל את צבא האויב. גדעון יצא בראש הלוחמים ושימש עבורם דוגמה תוך שהוא עושה בעצמו מה שדורש מחייליו וכך מוביל את המערכה עד לניצחון.

בפעולה החינוכית בצה"ל, יש להדגיש שלצד המקצועיות, התחבולנות והטכנולוגיה, נדרשות גם תחושת השליחות ואמונה בצדקת הדרך וביכולת לנצח.

היכן בתנ"ך?

ספר שופטים פרק ז'

חלק א' | "כַּאֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה בֵּן תַּעֲשֹׂן"

למפקד/ת: הבא/י בפניי פקודיך את החלק הבא במילותיך, השתמש/י בתנ"ך בהקראת הציטוטים:

המאורעות והמעשים בתקופה שלאחר התיישבות השבטים בארץ בה הנהיגו את העם מנהיגים בעלי אופי מקומי שהצליחו לעיתים ללכד סביב הנהגתם כמה שבטים מתוארים בספר "שופטים".

במאה ה-12 לפנה"ס, לאחר תקופה בה מדיין, עמלק ובני קדם, תקפו את בני ישראל, קם גדעון, השופט החמישי בספר שופטים. הוא אסף אליו לוחמים מהשבטים מנשה, זבולון, אשר ונפתלי שחיו באזור בצפון השומרון, עמק יזרעאל ומישור החוף הצפוני, ויצא לקרב השחרור. שני הצבאות חנו בעמק יזרעאל. המחנה של גדעון חנה סמוך למעיין עין חרוד, ומחנה מדיין, עמלק ובני קדם חנה מצפון לגבעת המורה, ככל הנראה בסמוך לעין דור.

וַיֹּאמֶר ה' אֶל גִּדְעוֹן בְּשִׁלֹשׁ מֵאוֹת הָאִישׁ הַמִּלְקָקִים אוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם וְנִתַּחֲתִי אֶת מִדְיָן בְּיָדְךָ וְכָל הָעָם יֵלְכוּ אִישׁ לְמִקְמוֹ. וַיִּקְחוּ אֶת צֵדָה הָעָם בְּיָדָם וְאֶת שׁוֹפְרוֹתֵיהֶם וְאֶת כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל שָׁלַח אִישׁ לְאַהֲלָיו וּבְשִׁלֹשׁ מֵאוֹת הָאִישׁ הַחֲזִיק, וּמִחֲנֶה מִדְיָן הָיָה לוֹ מִתַּחַת בְּעֶמְקָם... וַיַּחֲזֵק אֶת שְׁלֹשׁ מֵאוֹת הָאִישׁ שְׁלֹשָׁה רָאשִׁים וַיִּתֵּן שׁוֹפְרוֹת בְּיָד כָּל־כָּלָם וְכִדִּים רָקִים וְלִפְדִּים בְּתוֹךְ הַפְּדִים. וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם: מִמָּנִי תֵרָאוּ וְכֵן תַּעֲשׂוּ... אֲנֹכִי כֹא בִקְצֵה הַמִּחְנֶה וְהָיָה כַּאֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה בֵּן תַּעֲשֹׂן. וַתִּקְעָתִי בְּשׁוֹפָר...

וַתִּקְעָתֶם בְּשׁוֹפְרוֹת גַּם אַתֶּם סָבִיבוֹת כָּל הַמִּחְנֶה וְאַמְרָתֶם לֵה' וּלְגִדְעוֹן. וַיָּבֹא גִדְעוֹן וּמֵאָה אִישׁ אֲשֶׁר אִיתוֹ בִּקְצֵה הַמִּחְנֶה רֹאשׁ הָאֲשָׁמֶרֶת הַתִּיכּוֹנָה... וַיִּתְּקֵנוּ... בְּשׁוֹפְרוֹת וַיִּשְׁכְּרוּ הַפְּדִים וַיַּחֲזִיקוּ בְּיָד שְׁמֹאוֹלָם בְּלִפְדִּים וּבְיָדֵי מִינָם הַשׁוֹפְרוֹת לְתַקּוֹעַ וַיִּקְרְאוּ חֶרֶב לֵה' וּלְגִדְעוֹן. וַיַּעֲמֵדוּ אִישׁ תַּחְתּוֹי סָבִיב לַמִּחְנֶה וַיִּרְצוּ כָּל הַמִּחְנֶה וַיִּרְעוּ וַיָּנוּסוּ וַיִּתְּקֵנוּ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת הַשׁוֹפְרוֹת וַיִּשָּׁם ה' אֶת חֶרֶב אִישׁ בְּרֵעֵהוּ וּבְכָל הַמִּחְנֶה וַיִּנָּס הַמִּחְנֶה עַד בֵּית הַשִּׁיטָה צָרְרָתָה עַד שְׂפַת אֲבֵל מַחֻלָּה עַל טַבַּת. וַיִּצָּעַק אִישׁ יִשְׂרָאֵל מִנִּפְתָּלִי וּמִן אֲשֶׁר וּמִן... מִנְּשֵׁה וּמִן אֲחֵרֵי מִדְיָן. וּמִלְאָכִים שָׁלַח גִּדְעוֹן בְּכָל הָר אֲפֹרִים לֵאמֹר רְדוּ לְקִרְאֹת מִדְיָן וְלִיכְדוּ לָהֶם אֶת הַמָּיִם עַד בֵּית בְּרָה וְאֶת הַיַּרְדֵּן וַיִּצָּעַק כָּל אִישׁ אֲפֹרִים וַיִּלְכְּדוּ אֶת הַמָּיִם עַד בֵּית בְּרָה וְאֶת הַיַּרְדֵּן. (שופטים פרק ז', פסוקים ז'-כ"ד)

מילון

ראש האשמורת התיכונה – שעות הלילה המאוחרות, נופץ – ושברו, צררתה – שם של מקום, שפת אבל מחולה על טבת – שם של מקום, ומלאכים – ושליחים, שרי מדין – מנהיגי מדין.

למפקד/ת - בקש/י מהמשתתפים לדון בשאלות הבאות:

- מהו המבחן שביצע גדעון על-מנת לברור את אנשיו?
- מה לדעתכם ההיגיון שעומד מאחוריו?

למפקד/ת: הבא/י בפניי פקודיך את החלק הבא במילותיך:

בהקשר שלנו נדגיש את ההסבר ששם במוקד את ערכי האחריות והדבקות במשימה. גדעון עורך תהליך שמטרתו לגלות מתוך עשרות האלפים את יחידי הסגולה אשר איתם הוא ינצח בקרב. בתחילה תאר בפני אנשיו את הקרב הצפוי להם ואת הסכנות שהוא טומן בחובו. לאחר תיאור זה מרבית הכוח שעומד ברשותו בוחר לפנות לאחור. את הלוחמים הנותרים העביר גדעון מסע מפרך ובסופו הם הגיעו למעיין.

רבים מהלוחמים שהיו צמאים מאוד הניחו את הנשק וליקקו את המים ישר מן המעיין. בהתנהגות זו הם חשפו את עצמם והם שכחו לרגע את המשימה שעמדה לפניהם. שלוש מאות אחרים הפגינו שליטה עצמית ושתו מן המעיין באמצעות ידיהם, כשהנשק עודנו עליהם והם דרוכים לקראת כל סכנה. גם על יד המים במעיין הנעים, ידם לא מרפה לרגע מהנשק, והם שומרים על דריכות ומוכנות. לוחמים כאלה חיפש גדעון, ואיתם הביס את המדיינים, על אף הנחיתות המספרית.

שאל/י:

- המפקד בצה"ל אינו בוחר את אנשיו. ללא תהליך סינון ומיון, האם ביכולתו בכל זאת להפוך אותם לכאלו הדומים לנבחריו של גדעון?

לאחר איסוף התשובות הרחב/י:

גדעון היה חייב להזדרז, שכן האויב כבר חנה ממול. לכם קיימת האפשרות לעשות עם אנשיכם את המסע הארוך שירתם אותם למילוי השליחות אותה הם ממלאים, כפי שהדגיש בן גוריון:
"לא די שיידע המפקד את מלאכתו... אם המפקדים יעוררו את האמון, את הדבקות ואת האהבה בחיילים שלהם - אזי תדע כל אם עבריה כי הפקידה את גורל בניה בידי המפקדים הראויים לכך." (מתוך נאום "עם פרידה", ה-2 ביולי, 1963)

חלק ב' | "ממני תראו וכן תעשו"

למפקד/ת - בקש/י מהמשתתפים לדון בשאלות הבאות:

- מהי הטקטיקה של גדעון?
- מה פירוש הפסוק "ממני תראו וכן תעשו" (שופטים, ז', פסוק ז')? מדוע צריכים הלוחמים לראות את גדעון?

לאחר איסוף התשובות הרחב/י:

בצבאות בעולם הקדום היו הגיסות נושאים עמם שופרות ולפידים, אך לא כל חייל היה עושה זאת אלא רק אחד מכל כוח. גדעון נתן לכל חייל לפיד, שופר וכד, וכך יצר את האשליה שמדובר בכוח גדול הרבה יותר מן הכוח האמיתי. את הרושם הזה של כוח גדול מאוד מחזקים הכדים שיוצרים רעש רב כשהם מתנפצים.

גדעון מבצע תכנית מבצעית מבריקה הנשענת על תחבולה וערך הדוגמה האישית: הוא הולך בראש הכוח ומוביל אותם מביאה לכך שהלוחמים בוטחים בו ולהרגשה שיש להם על מי לסמוך. גדעון משתף את אנשיו בתכנית ובכך מחבר אותם לנעשה, ומביא לראייתם אותו כדמות מופת, הקוראת "ממני תראו וכן תעשו".

דגשים לסיכום מפקד/ת

- דנו בתיאור הדוגמה האישית אותה מפגין גדעון במעשיו מול אנשיו.
- ההכנה למשימה אינה מסתכמת בפן המקצועי. יש לה גם פן ערכי. תחושת האחריות האישית להצלחת היחידה, וההבנה שהמשימה היא חלק ממאמץ כולל שתכליתו הגנה על העם והמדינה הן חלק משמעותי מהמוכנות המנטאלית של המשרתים לעמידתם במשימות.
- כמפקדים בצה"ל אתם נדרשים לתת דוגמה אישית וללכת בראש אנשיכם, תוך שאתם מחזקים את תחושת האחריות שלהם והבנתם שעליהם לגלות דבקות במשימה וחתירה לנצחון המתבטאת בקריאה הגדעונית "ממני תראו וכן תעשו".
- הבא בפני חיילך את "האני מאמין" הפיקודי שלך ותפיסתך על מקומו של ערך הרעות ביחידתכם.

ערך הדוגמה האישית- "החייל ינהג על פי הנדרש ממנו, ויקיים את שהוא דורש מזולתו, מתוך הכרה ביכולתו ואחריותו, בצבא ומחוצה לו, להוות דוגמה ראויה." (מתוך "רוח צה"ל")

עורך דין
משרד
משרד

יונתן ונושא כליו

מערך שיעור

מטרת על

העצמת תחושת השליחות והמחויבות לצה"ל ולמדינת ישראל באמצעות שיח פיקודי-חינוכי על מנהיגים ואירועים בתנ"ך.

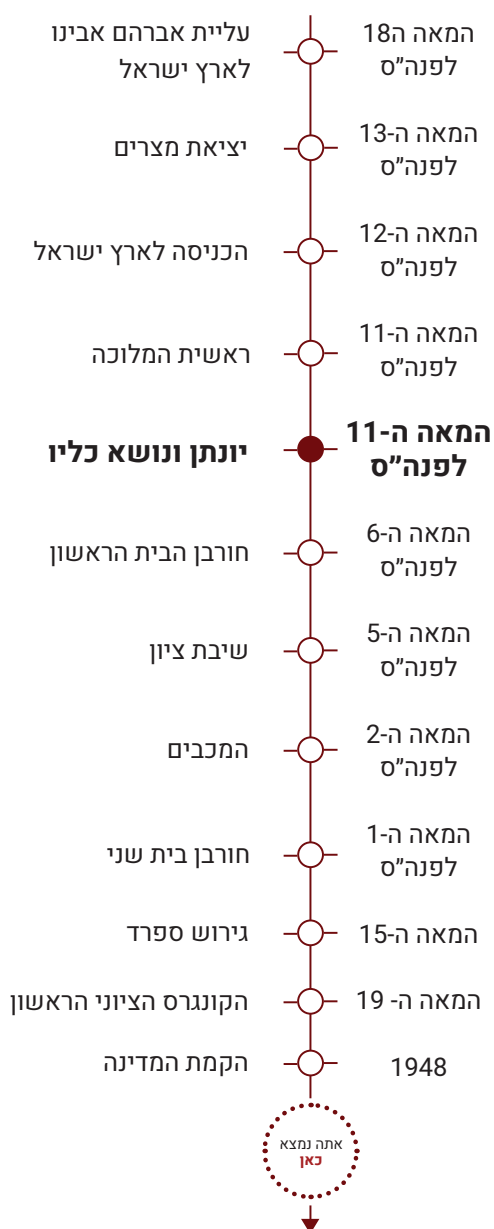
מטרות

- המפקד יכיר את דמותו של יונתן כמנהיג צבאי.
- המפקד יברר את תפיסת הפיקוד של יונתן מול נושא כליו.
- המפקד ידון בערך הדבקות במשימה וחתירה לניצחון בשירות הצבאי.

מהלך השיעור

- פתיחה - 5 דקות
- "כוחות ומשימות" - 15 דקות
- "ניתוח ערכי" - 10 דקות
- סיכום - 5 דקות
- סה"כ - 35 דקות

מיקום

כוחות ומשימות

יונתן

(מאויית גם יהונתן) הבן של שאול. מפקד בעל אומץ ונחישות בקרב. שאול פיצל את צבאו לשני כוחות, ויונתן פיקד על אחד מהם. לימים ויתר על המלוכה לטובת חברו הטוב – דוד.

נושא הכלים

מעין 'קשר מפקד'. שמו אינו מפורש, ואולי כדי לרמז שחשיבותו בכך שתורם מכוחו למילוי פקודות מפקדו. לא הזהות שלו חשובה, אלא התפקיד שהוא ממלא באירוע.

תקציר אירועים:

לאחר מינוי שאול למלך ישראל הוא הקים צבא מאורגן, ויצא למלחמת הגנה נגד הפלישתים. המלחמה נפתחה כשיונתן התנקש בנציב פלישתים של גבע בנימין. הצבא הפלישתי היה גדול בהרבה מהצבא הישראלי ומצוייד טוב יותר. יחסי הכוחות הרתיעו את לוחמי ישראל, ורבים ברחו למערות ומקומות מסתור.

יונתן, שעמד בראש אחד משני מחנות צבא ישראל, יצא רק עם נושא כליו לפעולה במחנה פלישתים. הוא זיהה כי רוח הלחימה בקרב האויב ירודה והחליט לתקוף, הוא נעזר במרכיב ההפתעה והנחית את המכה הראשונה על הפלישתים. כשהפלישתים ברחו, לוחמי שאול צברו בטחון, ויצאו למרדף.

יונתן פעל באומץ לב נוכח הסכנה במחנה פלישתים, ופעולתו נועזת ומחושבת. דבקו במשימה וחתירתו לניצחון בקרב מחזקים את הבטחון העצמי של הלוחמים ומביאים להכרעה.

היכן בתנ"ך?

ספר שמואל א' פרק י"ד

חלק א' | "הנני עמך כלבבך"

למפקד/ת: הבא/י בפניי פקודיך את החלק הבא במילותיך, השתמש/י בתנ"ך בהקראת הציטוטים:

במאה 11 לפנה"ס, אחרי שנים שבהן זרים פגעו בישראל, מונה שאול למלך הראשון בעם היהודי, ויצא למלחמה בפלישתים בראש הצבא המאורגן הראשון של ישראל. הפלישתים היו בעדיפות מספרית וטכנולוגית, ומנעו מישראל ייצור נשק. הצבא הישראלי הסב כלי עבודה (מחרשות, מעדרים וכו') לכלי מלחמה (חניתות, חרבות ועוד).

סבב הלחימה השני בין הפלישתים ובני ישראל התרחש ליד מכמש. שאול והצבא שלו חנו במגרון והפלישתים בגבע בנימין. בין המחנות היה שטח הפקר שסומן על ידי שני סלעים גדולים (בצץ וסנה).

ויהי היום, ויאמר יונתן בן שאול אל הנער נשא כליו לכה ונעברה אל מצב פלשתים אשר מעבר הלו וקאביו לא הגיד... והעם לא ידע כי הלך יונתן... ויאמר יונתן אל הנער... אולי יעשה ה' לנו כי אין לה' מעצור להושיע... ויאמר לו נשא כליו עשה כל אשר בלבבך נטה לך הנני עמך כלבבך. ויאמר יונתן הנה אנחנו עברים אל האנשים ונגלנו אליהם. אם זה יאמרו אלינו דמו עד הגיענו אליכם - ועמדנו תחתינו ולא נעלה אליהם. ואם זה יאמרו עליו עלינו - ועלינו כי נתנם ה' בידינו וזה לנו האות.

ויגלו שניהם אל מצב פלשתים ויאמרו פלשתים הנה עברים יצאים מן החרים אשר התחבאו שם. ויענו... את יונתן ואת נשא כליו ויאמרו עליו ונגדיעה אתכם דבר. ויאמר יונתן אל נשא כליו עלה אחרי כי נתנם ה' בידי ישראל. ויעל יונתן על ידיו ועל רגליו ונשא כליו אחרי ויפלו לפני יונתן ונשא כליו ממותת אחרי. ותהי המכה הראשונה אשר הפך יונתן ונשא כליו פלשתים איש פבחי מענה צמד שדה. ותהי חרדה במחנה בשדה ובכל העם המצב והמשחית חרדו גם המה ותרגז הארץ ותהי לחרדת ה'. ויראו הצפים לשאול בגבעת בנימין והנה ההמון נמוג ויילך והלם... והנה היתה חרב איש ברעהו מהומה גדולה מאד... וכל איש ישראל המתחבאים בהר אפרים שמעו כי נסו פלשתים וידבקו גם המה אחריהם במלחמה. ויושע ביום ההוא את ישראל והמלחמה עברה את בית און

(שמואל א, פרק יד, פסוקים א'-כ"ג)

מילון

לכה ונעברה - נלך ונעבור, מצב - מחנה, הלז - הזה, דמו - עימדו, וזה לנו האות - זה סימן לניצחון, המצבה - המחנה, כבחי מענה צמד שדה - שטח השווה לחצי מהשטח ששני שוורים חורשים ביום, נמוג - התפזר.

שאל/י:

○ לפי התיאור שקראנו, האם החייל סומך על יונתן, או מציית מתוך קבלת מרות הפקודה?

למפקד/ת הדגש/י בפני פקודיך כי:

החייל מביע את אמונו במפקדו: "עֲשֵׂה כָּל אֲשֶׁר בְּלִבְּךָ נְטָה לָךְ הַנְּנִי עִמָּךְ כָּל־בְּבֶרְךָ".

למפקד/ת - בקש/י מהמשתתפים לדון בשאלה הבאה:

עם אילו קשיים מנטאליים לדעתכם התמודד נושא הכלים ('קֶשֶׁר המפקד'), ביציאה למשימה מעבר לקווי האויב בסד"כ כה מצומצם? כיצד יונתן, מפקדו, רתם אותו, ומה אנו יכולים ללמוד מכך על רתימת הצוות למשימה?

לאחר קבלת תשובות שונות ודיון הרחב/י בדברים הבאים:

המשימה דורשת תעוזה, אבל ליונתן יש ביטחון בכך שהמשימה חשובה לשיפור הבטחון, והוא מאמין שביכולתו לעמוד בה. הוא חונך את נושא כליו כשהוא משתף בתוכניתו את נושא כליו, ומסביר לו מהי המשימה, מהם הרעיון המבצעי והתחבולה ואפילו עובר אתו על תכנית הקרב: "אִם כֹּה יֵאמְרוּ אֵלֵינוּ דָּמוּ עַד הִגִּיעֵנוּ אֵלֵיכֶם וְעַמְדָנוּ תַּחְתֵּינוּ וְלֹא נַעֲלֶה אֵלֵיהֶם. וְאִם כֹּה יֵאמְרוּ עָלֵינוּ וְעָלֵינוּ כִּי נִתְּנָם ה' בְּיָדֵנוּ וְזֶה לָנוּ הָאוֹת" (פסוקים ט-י). לפעולות אלו יש ערך רב בעיני החייל הזוטר. האופן שבו יהונתן מחבר אותו לנעשה, מפיג בכך מקצת מחוסר הוודאות המאפיין כל מערכה, ומסייע לו לצאת לדרך. **יונתן נוסך בו ביטחון כשהוא הולך בראש וקורא לחייל: "עֲלֶה אַחֲרַי", וגם כובד הראש ורמת המוכנות הגבוהה של יונתן תרמו כנראה לתחושת הביטחון שלו ולאמונו במפקדו.**

דגשים לסיכום מפקד/ת

- יונתן ביצע מהלך ששינה את פני המערכה. ההפתעה שיצר במחנה הפלישתים תורגמה לבהלה כללית, לאובדן עשתונות ולשבירה מנטאלית בקרב האויב. שאול – הרמה הממונה - זיהה את שעת הכושר ומתרגם את ההישג של יונתן כתנופה ליציאה לקרב לרוחב הגזרה.
- יונתן מראה באירוע זה את סגולותיו הצבאיות הגבוהות כאשר הוא מזהה תורפה במערך האויב ומכה בה כך שהמערך כולו מתמוטט. אבל בל נישכח שהוא לא עושה זאת לבד. מצטרף אליו נושא הכלים אשר מסייע לו, ובלעדיו ייתכן והמהלך כולו לא היה צולח.
- יונתן מפגין התנהגות ערכית המשולבת בתבונה ומנהיגות במישור הצבאי הטקטי והפיקודי. הוא רותם את חיילו למשימה, בעזרת הדוגמא האישית והמקצועיות הצבאית הגבוהה שלו, ותשומת הלב שהוא מפגין לחייל העומד מולו, על פחדיו וצרכיו, ולבסוף החניכה הגבוהה שהוא נותן לחייל. כל זה מביא את החייל ללכת אחריו באש ובמים, והמשימה מושגת. בכך יונתן מהווה גם עבורנו כמפקדים האמונים על חיילים זוטרים מקור של השראה. הפעולה שביצע מזכירה שלכח צבאי קטן יש כח השפעה גדול.
- הדגש/י כי מי אשר אפילו איננו נזכר בשמו אלא רק בתפקידו - נושא הכלים, ונחدد את תרומתו להצלחת יונתן. לפי הסיפור, בלעדי החייל הפשוט לא יכול היה יונתן לעשות את אשר עשה. ובכל זאת הוא נשאר באלמוניותו. עלינו המפקדים לזכור היטב - נהיה טובים בתפקידנו ככל שנהיה, יכולתנו לעמוד במשימה לעד תלויה גם בחיילים הכי זוטרים שלנו, ברוח הקביעה אודות 'הרב"ט האסטרטגי' שעשוי להיות זה שבנקודות החיכוך משפיע מאוד על גורל המערכה לכאן או לכאן.
- הבא/י בפני חיילך את "האני מאמין" הפיקודי שלך ותפיסתך על מקומו של ערך הרעות ביחידתכם.

ערך דבקות במשימה וחתימה לניצחון- "החייל ילחם ויפעל באומץ לב נוכח כל הסכנות והמכשולים שבפניו, וידבק במשימתו בנחישות ובתבונה, עד כדי חירוף הנפש." (מתוך "רוח צה"ל")

עכר וילע

דוד ויהונתן

מעור שיעור

מטרת על

העצמת תחושת השליחות והמחויבות לצה"ל ולמדינת ישראל באמצעות שיח פיקודי-חינוכי על מנהיגים ואירועים בתנ"ך.

מטרות

- המפקד יכיר את דמותם של דוד ויהונתן ויחסי הרעות ביניהם.
- המפקד יברר את משמעות ערך הרעות ביחידה.

מהלך השיעור

- ויאהבו יהונתן, כנפשו- 10 דקות
- אחי, יהונתן – 15 דקות
- סיכום על ערך הרעות- 5 דקות

סה"כ - 30 דקות

למפקד/ת

דוד המלך הוא אחת הדמויות הגדולות בתנ"ך: מיסד שושלת מלוכה, מרחיב גבולות הארץ, מייסד ירושלים כבירת ישראל ומשורר תהילים. אנו נתמקד בסיפור ידידותו עם יהונתן, בנו של שאול המלך. ידידותם היא סמל לערך הרעות המופיע ברוח צה"ל.

חלק א' | "וַיֹּאקְהֵבוּ יְהוֹנָתָן, כְּנִפְשׁוֹ"

למפקד/ת: הבא בפניי פקודין את החלק הבא במילותיך, השתמש/י בתנ"ך בהקראת הציטוטים:

שאול היה המלך הראשון בתולדות ישראל. לפרק זמן מסוים הוא הצליח לאחד את שנים עשר השבטים ולהילחם בהצלחה באויבי ישראל השכנים (בעיקר הפלישתים). דוד הוא בן למשפחת ישי מבית לחם, מהמשפחות המיוחסות ביותר ביהודה.

בפרק ט"ו נשלח דוד לנגן לפני שאול ששרתה עליו רוח רעה, נגינתו משרה רוח גדולה על המלך:

"וַיֹּאמֶר שָׂאוּל, אֶל-עֶבְדִּיו: רְאוּ-נָא לִי, אִישׁ מִיִּטִּיב לְנִגֵּן, וְהִבֵּיאֹתָם, אֵלַי. וַיַּעַן אֶחָד מִהַנָּעָרִים וַיֹּאמֶר, הִנֵּה רָאִיתִי בֶן לְיִשִּׁי בֵּית הַלְחָמִי, יָדַע נִגֵּן וְגִבּוֹר חֵיל וְאִישׁ מִלְחָמָה וְנָבוֹן דָּבָר, וְאִישׁ תָּאֵר; וְה', עִמּוֹ. וַיִּשְׁלַח שָׂאוּל מַלְאָכִים, אֶל-יִשִּׁי; וַיֹּאמֶר, שְׁלַחָה אֵלַי אֶת-דָּוִד בְּנֶךְ אֲשֶׁר בְּצֵאן...
וַיָּבֵא דָוִד אֶל-שָׂאוּל, וַיַּעֲמֵד לְפָנָיו; וַיֹּאקְהֵבוּ מְאֹד, וַיְהִי-לוֹ נֶשֶׂא כְלִים. וַיִּשְׁלַח שָׂאוּל, אֶל-יִשִּׁי לֵאמֹר: יַעֲמֵד-נָא דָוִד לְפָנַי, כִּי-מֵצָא חֵן בְּעֵינַי. וְהָיָה, בְּהִיּוֹת רוּחַ-ה' אֶל-שָׂאוּל, וְלָקַח דָּוִד אֶת-הַכֶּנּוֹר, וַיִּנְגֵּן בְּיָדוֹ; וַרְחוּ לְשָׂאוּל וְטוֹב לוֹ, וְסָרְהָ מֵעָלָיו רוּחַ הָרָעָה."

(שמואל א', פרק טו, פסוקים יז-כג)

בפרקים הבאים לאחר שגבר דוד על הגיבור הפלישתי גלית באמצעות קלע וחלוקי נחל, מובא דוד אל שאול. דוד החוזר מהקרב כגיבור נפגש שוב עם שאול, אשר שואל אותו, כאילו אינו מכיר אותו:

"וּכְשׁוֹב דָּוִד, מִהַכּוֹת אֶת-הַפְּלִשְׁתִּי, וַיִּקַּח אֹתוֹ אֲבִנֶּה, וַיִּבְאֶהוּ לְפָנָי שָׂאוּל; וְרֹאשׁ הַפְּלִשְׁתִּי, בְּיָדוֹ. נַח וַיֹּאמֶר אֵלָיו שָׂאוּל, בֶּן-מִי אַתָּה הַנָּעַר; וַיֹּאמֶר דָּוִד, בֶּן-עֶבְדְּךָ יִשִּׁי בֵּית הַלְחָמִי."

(שמואל א', פרק יז, נח)

הפרק הבא (י"ח) נפתח במפגש שבין יהונתן, בנו של שאול, שאמור לרשת את כסא אביו, לבין הגיבור הצעיר.

"וַיְהִי, כְּכַלְתּוֹ לְדַבֵּר אֶל-שָׁאוּל, וְנָפֵשׁ יְהוֹנָתָן, נִקְשְׁרָה בְּנֶפֶשׁ דָּוִד; וַיֹּאחֲבֶהוּ יְהוֹנָתָן, כְּנֶפֶשׁוֹ. וַיִּקְחֵהוּ שָׁאוּל, בַּיּוֹם הַהוּא; וְלֹא נָתַנוּ, לָשׁוּב בֵּית אָבִיו. וַיִּכְרֹת יְהוֹנָתָן וְדָוִד, בְּרִית, בְּאַהֲבָתוֹ אֹתוֹ, כְּנֶפֶשׁוֹ. וַיִּתְּפֹשֶׁט יְהוֹנָתָן, אֶת-הַמָּעִיל אֲשֶׁר עָלָיו, וַיִּתְּנֶהוּ, לְדָוִד; וַיִּמְדֵּיו, וַיַּעַד-תַּרְבּוֹ וַיַּעַד-קֶשֶׁתוֹ וַיַּעַד-חֶגְרוֹ. (שמואל א', י"ח, א-ד)

קיים/י שיחה בעקבות הטקסט ודון/י בשאלות הבאות:

- מה בדבריו של דוד לשאול שבה את לב יהונתן, הרי רק משפט בודד אמר לשאול: "וַיֹּאמֶר דָּוִד, בֶּן-עֶבְדְּךָ יֵשִׁי בֵּית הַלְחָמִי?"
- איך אתם מבינים את הביטוי "ויאהבהו..." כנפשו?"
- אילו רגשות עלולים היו להעיב על החברות בין דוד ויהונתן?

הרחבה למפקד/ת:

דוד הוא גיבור מלחמה, וגם יהונתן נודע כלוחם נועז וטקטיקן מבריק בפעילויות צבאיות קודמות. הכתוב רומז כי דבריו של דוד לשאול אותם שמע יהונתן הם אלה שגורמים ליהונתן לאהבו, האם זאת ענוותו של דוד? צניעותו? היחס לאביו?

"ויאהבהו .. כנפשו" = אהבה גדולה מאד, אולי כפי שאדם אוהב את עצמו. המתנות שיהונתן נותן לדוד (בגדי בן המלך) הן מחווה סמלית המייצגת העלאת דוד למעמד נכבד בבית המלוכה.

ברקע הדברים עומד הקרע בין המלך שאול לנביא שמואל: הנביא הודיע למלך כי מלכותו תלקח ממנו ובנו לא ימלוך תחתיו (וגם המליך בסתר את דוד). אולם שאול אינו יודע מי הוא האיש שיירש אותו, ומבחינתו כל אדם חשוד. יהונתן אינו מקנא בגבורתו של דוד ואהדת העם כלפיו, אלא מאמץ אותו כ"אח" למרות שמבחינת יהונתן דוד עלול להיתפש כמתחרה, ורגשות קנאה ותחרות עלולים להעיב על יחסיהם.

חלק ב' | אחי יהונתן

למפקד/ת: הבא בפניי פקודיך את החלק הבא במילותיך, השתמש/י בתנ"ך בהקראת הציטוטים:

ככל שדוד מצליח בהנהגת צבא המלך גוברת הפופולריות שלו, לצד זאת שאול אשר רוח רעה שרתה אליה, מקנא בדוד עוד ועוד, עד שהוא מבקש להרגו. יהונתן מתחנן ללא תועלת על חייו של דוד, ודוד נמלט. גם לאחר בריחת דוד נמשכים קשרי דוד ויהונתן ויהונתן נותר "קרוע" בין אהבתו לדוד לבין נאמנותו לאביו המלך עד מותם בקרב האחרון מול הפלישתים, על הר הגלבוע.

דוד קונן על מות שאול ויהונתן כך:

וַיִּקְנֶן דָּוִד, אֶת-הַקִּינָה הַזֹּאת, עַל-שְׁאוּל, וְעַל-יְהוֹנָתָן בְּנוֹ...הַצָּבִי, יִשְׂרָאֵל, עַל-בְּמוֹתָיִךְ, חָלָל: אֵיךְ, נָפְלוּ גִבּוֹרִים. "...
שְׁאוּל וְיְהוֹנָתָן, הַנָּאֶהָבִים וְהַנְּעִימִם בְּחַיֵּיהֶם, וּבְמוֹתָם, לֹא נִפְרְדּוּ; מִנְּשָׁרִים קָלוּ, מֵאֲרִיֹת גָּבְרוּ. אֵיךְ נָפְלוּ גִבּוֹרִים
בְּתוֹךְ הַמִּלְחָמָה--יְהוֹנָתָן, עַל-בְּמוֹתָיִךְ חָלָל. צֶר-לִי עֲלֶיךָ, אָחִי יְהוֹנָתָן--נִעְמָתָ לִי, מָאֵד; נִפְלְאַתָּה אֶהְבֶּתְךָ לִי, מֵאֶהְבֶּת
נָשִׁים. אֵיךְ נָפְלוּ גִבּוֹרִים, וַיֵּאבְדּוּ כָּלִי מִלְחָמָה."

(שמואל ב', פרק א', פסוקים יז-כז)

בקינת דוד מתוארת אחוות דוד ויהונתן כחברות אמת ("אחי יהונתן"). המשנה רואה בחברותם מודל, ל"אהבה שאינה תלויה בדבר":

"כָּל אֶהְבָּה שֶׁהִיא תְּלוּיָה בְּדָבָר, בְּטֵל דָּבָר, בְּטֵלָה אֶהְבָּה. וְשֶׁאִינָה תְּלוּיָה בְּדָבָר, אִינָה בְּטֵלָה לְעוֹלָם. אִיזוֹ הִיא אֶהְבָּה
הַתְּלוּיָה בְּדָבָר, זוֹ אֶהְבֶּת אֲמִנּוֹן וְתָמָר. וְשֶׁאִינָה תְּלוּיָה בְּדָבָר, זוֹ אֶהְבֶּת דָּוִיד וְיְהוֹנָתָן."

(משנה, מסכת אבות, פרק ה', משנה ט"ז)

קיים/י שיחה בעקבות הטקסט ודון/י בשאלות הבאות:

- מהי אהבה שתלויה בדבר? מה העתיד של קשר כזה על פי המשנה?
- מהי אהבה "שאינה תלויה בדבר"? במה היא באה לידי ביטוי?
- כיצד אהבה כזו באה לידי ביטוי בחייהם של דוד ויהונתן?
- כיצד אהבה כזו באה לידי ביטוי בשירות הצבאי? מה עלול לפגוע בה? הביאו דוגמאות מנסיונכם.

הרחבה למפקד/ת:

המשנה מסבירה לנו כי התוצאה של אהבה התלויה הינה שהיא מתפוגגת עם הזמן.

אהבה שאינה תלויה בדבר היא יחס שאינו כרוך בטובת הנאה, וכן הוא מתמיד ללא קשר לנסיבות. היא מתבטאת בתחושת קרבה, ערבות הדדית, אחריות זה לזה, דאגה.

אהבת דוד ויהונתן, למרות איבת המלך שאול לדוד, נתפשת כאהבה שאינה תלויה בחשבון של תועלת (ודאי שהדבר נכון לגבי יהונתן שדואג לדוד ומבקש להצילו גם במחיר עימות עם אביו המלך).

אנו קוראים ל"אהבה שאינה תלויה בדבר" רעות. זוהי חברות בלתי מותנית, נכונות לסייע ולעזור, קשב ודאגה לזולת. קשר כזה בין חברים ביחידה צריך תשומת לב וטיפוח.

דגשים לסיכום מפקד/ת

- דנו בתיאור הרעות שבין דוד ליהונתן.
- בררנו את משמעות האהבה "שאינה תלויה בדבר" עבורנו כמפקדים בצה"ל.
- קינת דוד על שאול ויהונתן היתה לטקסט מכונן בתרבות הישראלית, אותו קוראים בטקסי הזיכרון לנופלים במערכות ישראל. הרעות בין דוד ויהונתן היתה למופת לאהבת נפש והקרבה עליה מחנכים לאורך כל הדורות.
- בערך ה"רעות" ברוח צה"ל נכתב: "החייל יפעל מתוך אחווה ומסירות לחבריו לשירות, וייחלץ תמיד לעזרתם כשהם זקוקים לו או תלויים בו, חרף כל סכנה וקושי, עד כדי חירוף הנפש". חשוב לשים לב שאין כאן שום התניה או שאיפה תגמול עבור האחווה והמסירות או עבור ההחלצות לעזרה.
- אחד מביטוייה של הרעות היא הערבות ההדדית, המחויבות אחד כלפי השני והאחריות שאנו נוטלים זה להצלחתו ולשלומו של זה, מדברים פשוטים ויומיומיים ועד מצבי חירום קשים.
- הבא/י בפני חיילך את "האני מאמין" הפיקודי שלך ותפיסתך על מקומו של ערך הרעות ביחידתכם.

ערך הרעות - "החייל יפעל מתוך אחווה ומסירות לחבריו לשירות, וייחלץ תמיד לעזרתם כשהם זקוקים לו או תלויים בו, חרף כל סכנה וקושי, עד כדי חירוף הנפש".
(מתוך "רוח צה"ל")

עין הלאה

אסתור המלכה

מעורר שיעור

מטרת על

העצמת תחושת השליחות והמחויבות לצה"ל ולמדינת ישראל באמצעות שיח פיקודי-חינוכי על מנהיגים ואירועים בתנ"ך.

מטרות

- הכרת דמותה של אסתר כדוגמה לנטילת אחריות.
- העמקת בירור משמעות ערך האחריות ביחידה.

מהלך השיעור

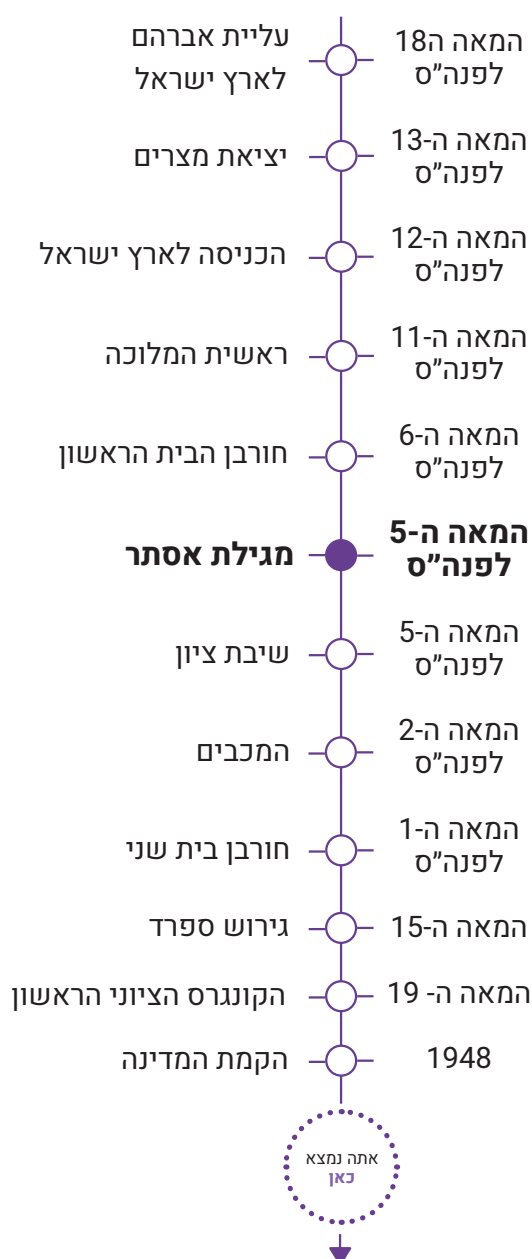
- פתיחה - 5 דקות
- אסתר במגילה - 20 דקות
- דיון בערך האחריות - 15 דקות
- סיכום - 5 דקות

סה"כ - 45 דקות

למפקד/ת

אסתר היא אחת מדמויות המופת של התנ"ך, לא לחינם ספר שלם נקרא בשמה - "מגילת אסתר", וחג בלוח השנה היהודי סובב סביב חייה ומעשיה (חג הפורים).

חייה של אסתר הם סיפור של התפתחות, מאשה צעירה הפועלת על פי הוראות דודה הבוגר מרדכי, למנהיגה המצילה את עם ישראל. במעקב אחר התפתחות דמותה במגילת אסתר נתמקד באחריות שהיא נוטלת לעמה בשעת סכנה. נכיר את דמותה ופועלה של אסתר דרך שלושה אירועים עליהם מספרת לנו המגילה.

חלק א' | "אין אסתר מגדת מולדתה ואת- עמה"

למפקד/ת: הבא/י בפניי פקודיך את החלק הבא במילותיך, השתמש/י בתנ"ך בהקראת הציטוטים:

לאחר חורבן בית המקדש הראשון ע"י בבל, גברה ממלכת פרס על הבבלים והיתה לאימפריה הגדולה באזור. רוב היהודים שגלו מן הארץ, כמו גם יהודי ארץ ישראל, היו נתינים שלה. מגילת אסתר נפתחת בתיאור משתה גדול שעורך המלך אחשוורוש, ובו הוא מזמין את המלכה ושתי להתייצב בפני אורחיו. ושתי מסרבת ומסולקת מן המלוכה (ואולי הוצאה להורג?). אחשוורוש אוסף נערות רבות מכל מדינות מלכותו בכדי למצוא לו את הטובה ביותר לאישה. גם אסתר, הגדלה אצל דודה מרדכי לאחר מות הוריה, נלקחת אל בית המלך אך מסתירה את זהותה. אסתר מתוארת כנערה יפיפיה שנושאת חן בעיני כל רואיה, שאינה מבקשת לעצמה דבר.

המפקד- הקרא את הפסוקים הבאים מתוך מגילת אסתר: "וּבְהִגֵּיעַ תֵּר-אֶסְתֵּר בֵּת-אֲבִיהֶּּל דָּד מְרַדְּכִי אֲשֶׁר לָקַח-לוֹ לְבֵית לָבוֹא אֶל-הַמֶּלֶךְ, לֹא בִקְשָׁה דְבָר... וַתְּהִי אֶסְתֵּר נִשְׂאֶת חֵן, בְּעֵינֵי כָל-רָאִיָּה. (פרק ב', פסוק ט"ו) בבואה לפני המלך הוא מתאהב בה ובחר בה למלכה. ועדיין "אין אסתר, מגדת מולדתה ואת-עמה, כַּאֲשֶׁר צִוָּה עָלֶיהָ, מְרַדְּכִי" (פרק ב', פסוק כ').

למפקד/ת- בחלק זה קיים/י שיחה בעקבות הטקסט ודונו בשאלות הבאות:

- מה תכונותיה של אסתר על פי המסופר במגילה?
- מדוע לדעתכם אין אסתר מגלה את מוצאה?
- אסתר הופכת למלכה של אימפריה גדולה, כיצד זה עשוי להשפיע על יחסיה עם מרדכי?

הרחבה למפקד/ת:

- מדוע אין אסתר מגלה את זהותה? – אולי מפני שהינה בת לאחד מהעמים הנשלטים בממלכה חששה לגורלה בבית המלך.
- ניתן להניח שבהיותה מלכה ישתנו יחסי הכוח בינה ובין דודה מרדכי והיא תערער על סמכותו. אבל, לא כך קורה בשלב זה של הסיפור. עדיין היא מסתירה את זהותה "כאשר ציווה (!) עליה מרדכי".

חלק ב' | "ומי יודע אם לעת כזאת, הגעת למלכות"

למפקד/ת: הבא/י בפניי פקודיך את החלק הבא במילותייך, השתמש/י בתנ"ך בהקראת הציטוטים:

המן היה משנה למלך, והמן שנא את מרדכי על שום שזה לא כרע ברך בפניו "ומרדכי--לא יכרע, ולא ישתחוה" (פרק ג', פסוק ב). בכעסו על מרדכי ביקש להרוג את כל היהודים והמלך נעתר לו.

מרדכי הזעיק את אסתר על מנת שזו תתחנן על עמה בפני המלך. אסתר מסבירה לו שמי בא אל המלך מבלי שהוזמן עלול למות. ומרדכי משיב לה:

"ויאמר מרדכי, להשיב אל-אסתר: אל-תדמי בנפשך, להמלט בית-המלך מכל-היהודים. כי אם-התגרש תחרישי, בעת הזאת--רוח והצלה יצמוד ליהודים ממקום אחר, ואת ויבית-אביך תאבדו; ומי יודע--אם-לעת כזאת, הגעת למלכות. ותאמר אסתר, להשיב אל-מרדכי. לך פנוס את-כל-היהודים הנמצאים בשושן, וצומו עלי ואל-תאכלו ואל-תשתו שלשת ימים לילה ויום--גם-אני ונערתי, אצום כן; ובכך אבוא אל-המלך, אשר לא-כדת, וכאשר אבדתי, אבדתי. ויעבר, מרדכי; ויעש, ככל אשר-צוהה עליו אסתר."

(פרק ד', פסוקים יג-יז)

למפקד/ת- בחלק זה קיים/י שיחה בעקבות הטקסט ודונו בשאלות הבאות:

- מדוע אסתר מסרבת לבקשת מרדכי הראשונה? מה הם שיקוליה?
- "ומי יודע אם לעת כזאת הגעת למלכות" – מה מרדכי אומר לאסתר?
- מה יחסי מרדכי ואסתר בחלק זה של עלילת הסיפור?

הרחבה למפקד/ת:

- אסתר פוחדת (זוכרים כיצד נהג המלך המלכה ושתי שלא צייתה לו?), ואולי אסתר חושבת שבהיותה המלכה האהובה של המלך היא תוכל להינצל.
- מרדכי אומר לאסתר שהנסיבות הביאו אותה למצב בו היא יכולה להשפיע בענין שאין חמור וחשוב ממנו. היא לא בחרה להיות המצב זה, אבל כעת עליה לנקוט עמדה בדילמה המוסרית הקשה: לברוח (כלומר, להסתיר זהותה ולשתוק) או לקחת אחריות וליטול סיכון (כלומר להתייצב לעימות נגד המן בפני המלך)
- נשים לב שקודם עשתה אסתר "כאשר ציווה עליה מרדכי", ועכשיו הוא עושה "ככל אשר צוותה עליו אסתר". כאן הופכת אסתר למלכה ממש: היא לוקחת אחריות, מצווה ("לך פנוס... צומו עלי") ופועלת.

חלק ג' | "עד חצי המלכות ותעש"

אסתר מזמינה את אחשוורוש והמן למשתה. המן הרואה בהזמנה מחמאה בהזמנה צובר בטחון עצמי, מה שיגרום לו לבסוף למפלה כואבת יותר:

"וַיָּבֹא הַמֶּלֶךְ וְהָמָן, לִשְׁתּוֹת עִם-אַסְתֵּר הַמַּלְכָּה. וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְאַסְתֵּר גַּם בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי, בְּמִשְׁתֵּה הַיַּיִן--מָה-שָּׂאֵלְתְּךָ אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה, וְתִתְּנִי לָךְ; וַיִּמָּה-בִּקְשָׁתְךָ עַד-חֲצִי הַמַּלְכוּת, וְתַעֲשִׂי. וַתַּעַן אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה, וַתֹּאמֶר--אִם-מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ הַמֶּלֶךְ, וְאִם-עַל-הַמֶּלֶךְ טוֹב: תִּתְּנִי-לִי נִפְשִׁי בְּשָׂאֵלְתִּי, וְעַמִּי בְּבִקְשָׁתִּי. כִּי נִמְכְּרָנוּ אֲנִי וְעַמִּי, לְהַשְׁמִיד לְהָרוֹג וּלְבָרֵךְ; וְאֵלֹהֵי לְעֲבָדִים וְלִשְׁפָחוֹת נִמְכְּרָנוּ, הַחֲרִשְׁתִּי-כִּי אֵין הִצֵּר שׁוֹנֶה, בְּנִזְק הַמֶּלֶךְ. וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ, וַיֹּאמֶר לְאַסְתֵּר הַמַּלְכָּה: מִי הוּא זֶה וְאִי-זֶה הוּא, אֲשֶׁר-מְלָאוּ לְבָבוֹ לַעֲשׂוֹת כֵּן. וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר--אִישׁ צַר וְאוֹיֵב, הָמָן הָרָע הַזֶּה; וְהָמָן נִבְעֵת, מִלִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְהַמַּלְכָּה."

(פרק ז, פסוקים א-ו)

למפקד/ת- בחלק זה קיימים/י שיחה בעקבות הטקסט ודונו בשאלות הבאות:

- הסבירו את דבריה של אסתר? מדוע היא מתנסחת כך?
- איך מופיעה אסתר בסצנה הזאת?

הרחבה למפקד/ת:

- הצגת הטיעון שלה היא מלאכת מחשבת: בראשונה היא מבקשת על עצמה, שכן המלך אוהב אותה, ואח"כ על עמה, ולבסוף היא מתנצלת על שהיא בכלל מטריחה את המלך (אם היה מדובר ברכוש לא היתה מטרידה אותו). ואכן, היא מצליח לשכנע את המלך להענות לה.
- אסתר מתגלה כאן כאשה נבונה. היא בוחרת את הזירה (מארכת את המלך חובב המשתאות למשתה שלה), מנסחת דבריה בחכמה, פועלת ויוזמת. נשים לב שבחלק זה של העלילה היא מופיעה תמיד כ"אסתר המלכה", היא יודעת מה מטרתה ובוחרת את האמצעים למימושה ופועלת מתוך תחושת מחויבות ושליוחות. ואכן, נטילת האחריות והיוזמה עושים אותה לגיבורת המגילה הקרויה על שמה.

למפקד/ת: ערוך/י סיכום ביניים והבא את החלק הבא במילותייך:

ישנם מצבים בהם אנו בוחרים את יעודנו ושליחותנו, ולפעמים הכורח לבחור כופה עצמו עלינו מבלי שבחרנו בו. האדם הנקלע לקטטת רחוב – מה יעשה: יסב את מבטו הצידה או ינסה להפריד בין המתקוטטים? אדם הרואה מעשה עוול – היתעלם או יתערב? ומה אם ההתערבות מעמתת אותך עם מי שחזק ממך, או בכיר ממך? ומה אם ההתערבות עלולה לסכן את חייו – האם תסתער?

לכל אחד ואחת מאיתנו יש עת בה **"הגענו למלכות"**, כלומר סיטואציה שבה יש לנו יכולת לעשות טוב, לתקן, לגשר, לפעול. לא תמיד זה ברור, לפעמים יש מי שעוזר לכוון אותנו ולפעמים אנחנו צריכים לנסות ללא הדרכה. אנחנו צריכים לקחת אחריות על החיים שלנו ולנתב אותם למקום בו נוכל להיות הכי טובים, לעזור לעצמנו ולסובבים אותנו.

חלק ד' | "יהיה בסדר"

בקש מפקודיך לחשוב על מצב (בעיה או קושי) בו החליטו לא "לעמוד מהצד" אלא לקחת אחריות. **שאל:** מה היו הלבטים שלכם, מה עשיתם, מה קרה בסופו של דבר, מה הרגשתם?

קראו מתוך דבריו של ראש הממשלה יצחק רבין בטקס סיום מחזור של בית הספר לפיקוד ומטה:

"לאחת הבעיות הכואבות שלנו יש שם, שם פרטי ושם משפחה- צירוף המילים: "יהיה בסדר!". צירוף המילים הזה, שרבים מאיתנו שומעים בחיי היום יום של מדינת ישראל הוא בלתי נסבל. מאחורי שתי המילים האלה חבוי בדרך כלל מה שלא "בסדר": יהירות ותחושת ביטחון עצמי מופרז, כוח ושררה, שאין להם מקום.

ה"יהיה בסדר" מלווה אותנו כבר זמן רב, שנים, והוא סממן לאווירה הגובלת בחוסר אחריות ברבים מתחומי חיינו. ה"יהיה בסדר", אותה טפיחת כתף חברמנית, אותה קריצת עין, אותו "סמוך עליי", הוא סממן לחוסר סדר ומשמעת, למקצועיות שאיננה, לבטלנות שישנה. אווירת ה"חפוף" היא, לצערי הרב, נחלת ציבורים רבים בישראל, לאו דווקא בצה"ל. היא אוכלת בנו בכל פה. ואנחנו כבר למדנו בדרך הקשה והכואבת ש"יהיה בסדר" פירושו שהרבה מאד לא "בסדר".

מה אני רואה זכות וחובה לתבוע מכם? בראש ובראשונה - אחריות... אנחנו שנותנים בכם את הסמכות והאחריות לחיי אנשים, לחיי הבנים והבנות שלנו, שמים בכם את מבטחנו, אחרי שהוכחתם וצברתם ניסיון. האחריות שלכם היא מוחלטת. אין לכם אל מי להביט מאחורכם. האחריות נעצרת אצלכם. אין כבדה וחשובה מאחוריתכם לחיי האחרים....

אל תאמרו: אי אפשר היה למנוע. אל תאמרו: זו היתה גזירת גורל. אין זה כך. הרבה מאד, כמעט הכל, תלוי בכם!"

למפקד/ת- בחלק זה קיים/י שיחה בעקבות הטקסט ודוני/י בשאלות הבאות:

- האם אתם מסכימים ש"יהיה בסדר" היא אמירה מסוכנת?
- נסו לחשוב ולשתף על אירוע בו פעלתם באווירת "יהיה בסדר". מה היו התוצאות (בסדר? לא בסדר?) הייתם חוזרים על כך? מדוע?
- מה בין "אחריות" לבין "יהיה בסדר"?

דגשים לסיכום חלק זה:

הנסיון מלמד שלא פעם, ואולי בדרך כלל, התוצאה של "יהיה בסדר" היא שאכן "יהיה בסדר". בדרך כלל החיים אינם סרט אסונות. אבל, ההנחה ש"יהיה בסדר" כרוכה בנטילת סיכון. כשהענין הוא פעוט ערך, יתכן ששווה להסתכן במחיר, אבל כשענין חשוב עומד על הפרק – המחיר עלול להיות כבד מנשוא: מערכת שלא תתפקד, כלי שלא יפעל, הוראה שלא תגיע ליעדה וכו'.
אחריות פירושה לא לסמוך על איש (לא על המערכת, לא על הנהלים וגם לא על הממונה עלי) אלא רק על עצמי שאעשה כל מה שדרוש כדי שבאמת יהיה בסדר.

דגשים לסיכום מפקד/ת

- עקבנו אחר אירועים בחייה של אסתר המלכה בהם החליטה לקחת אחריות ולהשפיע על סביבתה ועמה.
- דנו בדמותה של אסתר שלוקחת אחריות, ובדבריו של יצחק רבין ראינו מדוע חשוב לקחת אחריות.
- ניתן להביא את דבריו של הלל הזקן, חכם גדול בארץ ישראל בתקופת המשנה, המסכמים את חשיבותו של ערך האחריות כך (מסכת אבות, פרק א'): "אם אין אני לי, מי לי? וכשֶׁאֲנִי לְעַצְמִי, מִה אֲנִי? וְאִם לֹא עֲכָשְׁיוּ, אֵימָתִי?"

**"אם אין אני לי, מי לי?
וכשֶׁאֲנִי לְעַצְמִי, מִה אֲנִי?
וְאִם לֹא עֲכָשְׁיוּ, אֵימָתִי?"**

- הבא/י את ה"אני מאמין" הפיקודי חינוכי שלך בפניי פקודיך, סכם את השיעור וחבר לעשייה הצבאית של יחידתך.

ערך האחריות- "החייל יראה עצמו שותף פעיל בהגנה על ביטחון במדינה, אזרחיה ותושביה. החייל יפעל תוך גילוי מתמיד של מעורבות, יוזמה ושקידה, בשיקול דעת ובמסגרת סמכותו, כשהוא נכון לשאת באחריות לתוצאות פעולותיו."
(מתוך "רוח צה"ל")

